

Hanebo-Jul

2008

Utgiven av Hanebo Hembygdsförening

En vy från Norrbyn. 1857 - 1877

Tavlan är osignerad

Vi ser den nya prästgården och skymtar även kyrkan utan torn i bakgrunden. Tavlan ägs av en Blombergssonättling som hittade den i en väska med arvegods. Om tavlan är målad av Albert Blombergsson är oklart, men det skulle kunna vara en oljeskiss som han gjorde för att sedan fortsätta i ateljén. Oavsett konstnär har tavlan ett historiskt och kulturellt värde.

HANEBO HEMBYGDSFÖRENING

Ordförande: Ivar Svedén, Västansjö 3740,
823 91 Kilafors, tel 0278-65 70 14
V. ordf: Margareta Nilsson, Lotgården 3056,
823 91 Kilafors, tel 0278-65 70 32
Kassör: Britta Rubensson Pihl, Norrbyn 1001,
823 91 Kilafors, tel 0278-65 00 91
Sekreterare: Ann-Kristine Hellman, Hanebo Kyrkväg
11, 823 30 Kilafors, tel 0278-65 09 50

Övriga ledamöter i styrelsen:

Olle Andersson, Frivvågen 9, 823 30 Kilafors, Stefan
Nordgaard, Hårga 1345, 823 91 Kilafors
Urban Bengtsson, Lars-Ers, Böle 1936, 821 91 Bollnäs

Redaktion Hanebo-Jul:

Olle Andersson, Frivvågen 9, 823 30 Kilafors,
tel 0278-65 40 00, olleorakel@telia.com
Harriet Sjöberg Källström, Hanebo Kyrkväg 22,
823 30 Kilafors, tel 0278-65 05 84
Hans Hellman, Hanebo Kyrkväg 11, 823 30 Kilafors,
tel 0278-65 09 50
Urban Bengtsson, Böle 1936, 821 91 Bollnäs,
tel 070 - 679 80 44

Föreningens hemsida:

www.hembygd.se/gastrikehalsinge/hanebo

Medlemsavgift:

80 kr/år

Postgiro:

28 19 91-0 Bankgiro: 5480-2947

Omslagsbild:

Oljemålning av Olle Eriksson, Röstbofesten 1963, tavlan
ägs av Gudmund Eriksson, Kilafors. Foto: Håkan Larsson

Hanebo-Jul
Årgång 59

Hanebo-Jul

2008

Interiör i Hanebo kyrka. Väggmålningen sitter till höger under läktaren när man kommer in i kyrkan. Den föreställer Olav Haraldsson inför slaget vid Stiklestad den 29 juli 1030. Olav dödas vid slaget och helgonförklarats som Olav den helige – Nordens viktigaste helgon. Hanebo kyrka är den enda av Hälsinglands kyrkor som har en målning föreställande Olav den helige bevarad.

Vi underhåller vår kyrka

Tingen kan ha undgått att se hur vårt kyrktorn en stor del av året varit inslaget i blå plastväv. Det är en yttre renovering som har pågått. Kyrkan som byggnad måste hela tiden skötas och hållas efter. Vi förvaltar den som ett arv från tidigare generationer, vi ska ge den vidare till de generationer som kommer efter oss.

Den som tittar närmare på kyrkan ser snabbt och tydligt att våra förfäder från olika tider satt sina spår på byggnaden. På samma sätt kommer spåren efter oss att finnas kvar om hundrafemtio år när ingen av oss längre finns kvar. Det är vår kyrka och det är vi som förvaltar och formar henne.

Kyrkan är inte statisk utan lever hela tiden med Gud och med sin församling. Samtidigt utgör kyrkan en trygg grund dit vi kan vända oss i livets alla skeden. Det är i kyrkan som stolta, glada och tacksamma föräldrar bär fram sina barn till dopets vatten och till Livets Gud. I kyrkans gudstjänster kan vi lyssna till rocklåtar av U2 eller Jonny Cash, vi kan sjunga fädernas psalmer och 1000-åriga hymner, vi får höra Bibelns uråldriga och ständigt aktuella ord. Det är inför kyrkans altare som många ger sitt livs stora löften och det är i kyrkan som många vigs till den sista vilan. Det är kyrkans år som har gett oss vår kultur och dess stora traditioner och högtider. Kyrkan är traktens finrum och en gränslös andlig skattkammare för den som söker.

Då dagarna blir kortare närmar vi oss jul. Trots stress och juljakt kan vi ändå finna tid för vår egen, inre renovering. Precis som vi måste se efter och sköta om våra vackra gamla byggnader, bör vi också se efter våra egna tempel, alltså våra kroppar och själar. Inte bara våra byggnader och vi själva behöver vår omsorg. Kyrkans jul handlar om det lilla värnlösa barnet som föddes i Betlehem för 2000 år sedan. Herdarna, de som levde nära marken, nära jorden, de behövde inte gå långt, de behövde inte söka länge, för att finna honom. De heliga tre kungarna, de visa männen, de fick söka länge. De fick färdas långt för att hitta det lilla barnet. Hur långt måste vi gå, hur länge måste vi söka innan vi finner Fridsfursten?

**Må Guds ängel gå framför dig
Må nåden och friden beskydda dig
Må Guds ande bo i dig
Må kärleken omsluta dig
Må Guds välsignelse förbli hos dig
Må du gå på helig mark**

Magnus Natander, präst i Hanebo-Segersta

Konfirmander 2008

Foto: Helena Claesson, Atelje Wählstedt

2008 års konfirmander i Hanebo-Segersta

Övre raden fr. v. fadder: Petra Eriksson, Erik Larsson, Nils Hedberg, Christian Frisk, Tomas Svedberg, Marcus Svedberg, Dennis Martinsson, Jenny Bodell, **ledare:** Annelie Söderlund, **ledare:** Karin Eriksson. • **Mittraden fr. v. fadder:** Emma Dahlberg, Simon Eriksson, Jimmy Brodén, Johan Rönning, Johan Larsson, Emelie Eriksson, Linnea Söderström, Josefine Jonsson, Josefine Högman, **fadder:** Sara Rensbo, **fadder:** Erika Bucher Olsson. • **Nedre raden fr. v. Kyrkoherde** Evan Lager, **fadder:** Angelica Svedlund, Viktor Hansson, Marika Åhsberg, Evelina Bucher Olsson, Amalia Andersson, Magnus Östrand, Elin Lindén, Malin Sundqvist, Mattias Johansson, Mikaela Åhsberg, **fadder:** Anna Westelius, **komminister** Magnus Natander. **Fadder:** Henrik Ohlsson är ej med på bild.

Konfirmandjubiléer 2008

Foto: Lisa Linck

1938 och 1948 års konfirmander i Segersta

Fr. v. Elvy Brunlöf, Per Olsson, Nona Ståhl

1958 års konfirmander i Segersta

FR. v. Inga Lill Beckman, Kerstin Nilsson, Lisbeth Eklund, Sture Redin, Harriet Zetterlund, Barbro Jansson, Gullan Persson.

1983 års konfirmander i Segersta

Fr. v. Anders Andersson, Kinne Timmer, Hans Gösta Olsson.

Victor Johnson vid 76 års ålder
Foto: Arne Johnson

Victor Johnson med hembygden i högsätet

Med anledning av Hanebo Juls 60-års jubileum porträtterar Arne Johnson sin far Victor, en hembygdsforkare med ett mycket brett register. Victor var förutom en hängiven hembygdsvän även författare, tecknare och mycket mera. Victor var med från starten av hembygdsföreningen och dess sekreterare och arkivarie under många år.

I vår bokhylla står 17 stycken välfyllda urklippböcker med artiklar som min pappa, Victor Johnson, har publicerat. I en överfull klädkorg har vi det mesta av det "råmaterial" han samlat och skrivit. En mycket stor del av hans arbeten handlar om hembygden Hanebo och Hälsingland som låg honom oerhört varmt om hjärtat. Han har skildrat både dåtid och nutid liksom verklighet, saga och sägen. Många artiklar finns publicerade i Hanebo Jul och Hälsingerunor. Tjugofem år som förste redaktören för Hanebo Jul dokumenterar bl. a. hans hembygdsengagemang. I 13 inbundna böcker har han också med sin sirliga handstil präntat bl. a. släkthistorien om sitt föräldrahem Lars-Anders i Lilltjärna (två band på vardera 360 sidor, se utdrag ur boken i en annan artikel) liksom om Hälsinglands apostel Sankt Staffan. Flera handpräntade böcker innehåller hans dikter, romaner och kortare noveller. Böckerna, liksom hans artiklar, är ofta illustrerade med hans karaktäristiska teckningar. Han hade ett stort intresse för teckning och jobbade en vinter i Stockholm med att illustrera varor i Åhlén & Holms katalog. Han har också gett ut boken "90 sagor från Hälsingland" med foton av gode vännen Hilding Mickelsson, liksom boken om Hårgadansen år 1985. Ett så gott som färdigt manuskript behandlar "Hälsingesägnen" som han inte hann trycka upp före sin bortgång 1992.

Även om jag som barn upplevde att pappa "bodde vid skrivbordet" och framför sin skrivmaskin på kvällarna (det fanns ju inte TV på den tiden), så blir jag nu när jag går igenom hela hans produktion och material allt mer förvånad och imponerad av hur mycket han hunnit med att skriva och den spännvidd han hade på sina intressen. Detta gjorde han vid sidan av sitt ordinarie heltidsarbete och alla andra engagemang han hade. På hans lilla skrivmaskin var bokstäverna nästan helt utnötta så jag kunde knappt använda den men han behövde aldrig titta på tangentbordet.

När jag går igenom pappas alla alster är det äldsta jag hittar en opublicerad artikel om Kölberget som han skrev när han var 19 år gammal. För att belysa en del av hans produktion följer nedan några exempel på artiklar som finns i hans klippböcker. Det är emellertid inte lätt att välja bland det omfattande materialet.

Pappas första publicerade artikel, som finns i hans klippböcker, är från år 1927 då han var 22 år gammal. I tidningen Ljusnans julnummer detta år skriver han om Sankt Staffan under pseudonymen V. J:son Kööhl, en pseudonym som han använde under ett antal år. År 1928 hade pappa en artikel varje månad i Ljusnan om "Årets månader i folketro och sägen."

Ljusnan blev hans huvudsakliga publiceringsorgan men han publicerade också bl.a. i Norrland i ord och bild, Söderhamns Tidning, Söderhamnskuriren, Hälsinglands Folkblad (sedermera Hälsingekuriren), Hudiksvalls tidning, NTO:s tidning Ariel, Sättningsmannen och många andra tidskrifter.

År 1932 började pappa skriva Hanebobrev i Ljusnan. Hanebobreven, publicerade under täckmanteln Ego, kom att bli regelbundet återkommande under mycket stor del av hans liv. Det första Hanebobrevet behandlade "Om uppkomsten av sockennamnet och Hanebo första bebyggelse." Denna artikel inleds med:

”Om uppkomsten av sockennamnet Hanebo berättar en gammal sägen:

Man skulle bygga en kyrka på ”Messersbacken”, men vad gångledsfolket byggde på dagen, revs ned på natten av trollen som sågo sin ställning hotad.

En bonde från Berge by fann då på råd. Hanen - tuppen - har en magisk makt, och om man tog en sådan i en korg och bar omkring den i socknen, skulle den nog säga till på den plats, där gångledsmännen fingo bygga kyrkan i fred för trollen. Man gjorde så, och då de kommo till den plats där kyrkan nu står, så ”gol hanen”. ”Därför fick socknen namnet Hanebo.

Artikeln följs upp med citat från Glysisvallur från 1726 om Hanebo samt genomgång av historiska dokument där namnet Hanebo förekommer.

Hanebobreven hade mångfacetterat innehåll. Där berördes under de första åren främst historiska händelser i Hanebo som storskiftet i Lilltjära, hur ett soldatkontrakt såg ut, en gammal bänkfördelningslängd för Hanebo kyrka men även sägnen om Hårgadansen. Nödåret 1867 i Hanebo skildrade han i tre Hanebobrev.

Senare kom breven att handla allt mer om aktuella händelser i Hanebo. Med tiden införde pappa väderlekskrönikor i Hanebobreven. Dessa krönikor publicerades senare under egen rubrik. Väderkrönikorna utnyttjades ibland av polisen som kunde ringa och fråga om hur vädret varit en viss ”brottsdag”.

Fäbodarna tycks ha varit en stor inspirationskälla under speciellt 1920 och -30 talen. Här återfinns både artiklar om ”Gamla fäbodarna i Hanebo”, ”Fäbodskogarnas instrument” och ”Stämningensansökan över fäbodbeta (år 1866)”, men även mer naturromantiska skildringar som ”Livet på fäbodarna”, ”Fäbodidyll”, ”Fäbodvallarnas poesi” och ”När lurarna ljuda”. Han har också skrivit om Stigman Sote som enligt sägnen härjade nära och i våra trakter på 1300-talet .

”Bruket vid Kihla å”, dvs. Kilafors Järnverk, finns beskrivet i tre artiklar. Andra fristående haneboartiklar handlade om bl a ”Haneboknektar som fröso ihjäl i de jämtländska fjällen år 1719” och ”Gruvor i Hanebo”. Ett omfattande material om det modernare Skogens Kol i Sibbo som pappa samlat och skrivit, finns numera hos hembygdsföreningen.

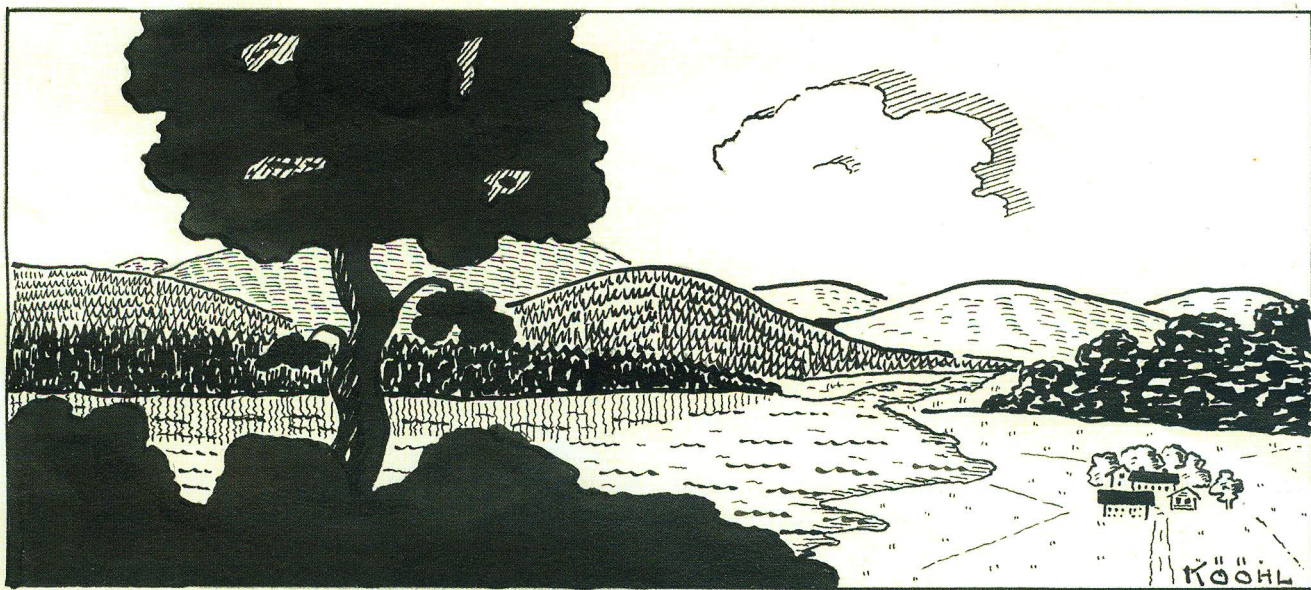
I sin bröstficka hade pappa alltid en liten anteckningslapp. Så fort han hörde ett nytt uttryck på hanebomål, eller något annat intressant, skrev han raskt ner detta. Han byggde upp ett omfattande kartotek över hanebodialekten som han sedan donerade till Uppsala universitet som han samarbetade med. Universitetet har nu överfört allt till en databas och kartoteket finns nu i säkert förvar hos hembygdsföreningen.

Det var dock inte bara Hanebo som var pappas arbetsfält. Han har också skrivit om Faxehus i Söderhamn, Bollnäs i forna tider, En svensk skola i Sibirien, Minnen från Ådalen och vapensmeder i Hälsingland och mycket, mycket annat.

Pappas intresse att föra ut kultur till gemene man illustreras också av att han under många år var ansvarig för NTO:s bibliotek i Lilltjära. Även om han var en hängiven hembygdsvän, reste han via böckers värld ofta ut i vida världen genom bl a läsandet av många reseskildringar.

När jag får mer tid skall jag försöka gå igenom pappas omfattande material mer i detalj och systematisera vad han gjort. Hans önskan var att hans material skulle kunna komma till glädje för de som önskar fördjupa sig mer i speciellt Hanebo och dess historia och utveckling.

Arne Johnson

Ett prov på Victors tecknarstil, signerat Kööhl.

Hingens till "Hårgadansen"

Hanebo = Jul

1948

UTGIVEN AV HANEBO HEMBYGDSFÖRENING

HANEBO

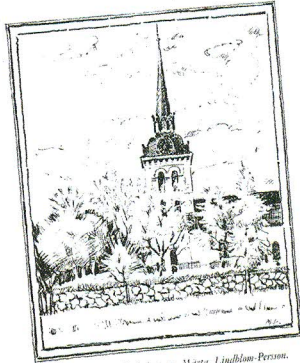
Av I. G. R. Banér

Han flyger hem, min tanke, allt ibland till fosterbyggdens skogar, berg och dalar. Han har till mitt vackra Hälsingland, varom mitt hjärta drömmer, minne talar. Där dväljes han förnöjd i skog vid sjö. Där färder gör han upp till Kjöbergs toppar. Han bygger lyckohjull på Björene ö, där livstust dväljes mellan rosenknoppar.

Av id och strid han där förgäter allt och bitohetens moln ej mer han rädes. Ja, livet ter sig i en ny gestalt, långt mera Eden likt än annorstädes. Ack Ja, där ser jag gyllenlockig frid men aldrig ens en skymt av tarögt smärta. Där råder andlig sommar, evigt bild, som skänker ljus vana, resor bjärta.

Jag ser dig, Hanebo, i höstens där när gyllne skörd på fälten vajar mogen och hoppfull skara ut till bärgning drar, att bringa allt i gott förvar på lögen. I vinterdräkt jag ser dig, drovt i Nord, som hur stjärnkranens omkring dig flamlar, du månen speglar sig i isklädd fjord, och stänker silver omkring furustammar.

Ni väna seglare på eternas hav, ni trogna vännar där ut det höga, De bästa bilderna Alfadern gav, ny evigt ledande och vaket öga. Palstjärna, du, som Nordens stjärna är, du Karlavagn, som är vår stolthet vorden, jag eder ber, ack bringa hälsning kär från mig till vänsta landet uppe jorden.

Hanebo kyrka. Teckning av Marta Lindblom-Persson.

I. G. R. Banér var född i Moheda, Småland år 1882, men kom redan som ung till Hanebo, där han bodde i Vallånge. Fadern bodde i O-Nila och var tvärfilmakare. År 1884 emigrerade han till Amerika. Före detta hade han försökt på äggrörelse. Under en tid var han betjänt hos en greve, och sedan skilling. Under en tid var han betjänt vid Svea artillerieregemente, han konfirmerats tog han värvning vid Sveriges Sveriges och provade sedan på anställning vid större delen av Sveriges reserestoraten.

Han utgav flera diktsamlingar, dels på engelska, dels på svenska. Av hans böcker kan nämnas: Sexstjärnans (Sjöbjörn-äventyr), samt diktsamlingarna Bragemaal, Hjörmod, Oglator och grängö, Dalth, Disernas, Flakos, Iduna och Brag, Runes and riple, 1911-1915.

Hanebo Jul 60 år

När jag bläddrar i min samling Hanebo Jul imponeras jag av den bredd som tidningen har haft genom åren. Alla upp-tänkliga ämnesområden är berörda. En komplett samling Hanebo Jul är en god beskrivning av Hanebos historia och människorna som har levt i bygden. De första numren är svåra att få tag på och är eftersökta på auktioner idag.

Tidningens första nummer utkom 1948 med Victor Johnson som redaktör. Han fortsatte med detta arbete i hela 25 år. Victor är den som genom åren har skrivit flest artiklar i tidningen och angav tonen med texter om Hanebo förr i tiden. Det är en tradition som präglat tidningen genom alla år. Åren 1948 – 1991 skrev Victor inte mindre än 62 artiklar i Hanebo Jul.

Den första tidningen omfattade 16 sidor, mot dagens 36. Dåtidens tidning hade mycket text och få bilder, men med dagens färgtryck som ger mycket bra bildåtergivning, låter vi fler bilder komma med för att illustrera texterna. Man säger ju att en bild säger mer än tusen ord. Varje redaktör har satt sin prägel på tidningen vilket bidragit till det breda omfånget.

När Victor slutade var det ingen som ville fortsätta så 1974 blev Haneboborna utan tidning. Året därpå tog Elow Brolin, lärare i Granbo, tag i redaktörskapet och fortsatte i tio år. Därefter kom Finn Rideland till rodret under ett år, men ersattes 1986 av Elows dotter Gunnel Brolin, bosatt i Bromma, som svarade för tidningen i fem år. Sedan var det dags för någon från "Sörsockna" att ta över, nämligen Irma Westling, Västansjö även hon var redaktör i fem år. Erland Ericsson blev näste redaktör åren 1996 – 2002. Sonja Larsson i Bofara, som genom åren varit en flitig skribent i Hanebo Jul, fortsatte 2003 och lämnade över stafetten till undertecknad 2007.

Olle Andersson

<p>KOOPERATIVA FÖRENINGEN KILAFORS</p> <p>Inbjuder Eder att bli medlem och att göra Eder uppköp i någon av nedanstående butiker:</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>KILAFORS</th> <th>Butiker</th> <th>Penning</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>.....</td> <td>Butikerna</td> <td>42</td> </tr> <tr> <td>.....</td> <td>Föreländ</td> <td>62</td> </tr> <tr> <td>.....</td> <td>Bost. ansk.</td> <td>82</td> </tr> <tr> <td>.....</td> <td>Kantor</td> <td>35</td> </tr> <tr> <td>.....</td> <td>Magasin</td> <td>128</td> </tr> </tbody> </table> <table border="1"> <thead> <tr> <th>SVEDJA</th> <th>Lilla</th> <th>Kilafors</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>.....</td> <td>Lilla</td> <td>35</td> </tr> <tr> <td>.....</td> <td>Kilafors</td> <td>110</td> </tr> <tr> <td>.....</td> <td>Serkjara</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>.....</td> <td>Serkjara</td> <td>25</td> </tr> <tr> <td>.....</td> <td>Lilla</td> <td>39</td> </tr> <tr> <td>.....</td> <td>Halla</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>.....</td> <td>Halla</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>.....</td> <td>Halla</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>.....</td> <td>Halla</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>.....</td> <td>Halla</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>.....</td> <td>Halla</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>.....</td> <td>Halla</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>.....</td> <td>Halla</td> <td>2</td> </tr> </tbody> </table> <p>MANUFAKTUR- AFFÄREN ..... Kilafors ..... 62 Kilafors</p>	KILAFORS	Butiker	Penning	.....	Butikerna	42	.....	Föreländ	62	.....	Bost. ansk.	82	.....	Kantor	35	.....	Magasin	128	SVEDJA	Lilla	Kilafors	.....	Lilla	35	.....	Kilafors	110	.....	Serkjara	3	.....	Serkjara	25	.....	Lilla	39	.....	Halla	2	.....	Halla	2	.....	Halla	2	.....	Halla	2	.....	Halla	2	.....	Halla	2	.....	Halla	2	.....	Halla	2	<p>Mans-trenchcoats</p> <p>finns i full sortering.</p> <p>Pris: 133: - - 225:-</p> <p>TH. HYLANDER KILAFORS</p>
KILAFORS	Butiker	Penning																																																											
.....	Butikerna	42																																																											
.....	Föreländ	62																																																											
.....	Bost. ansk.	82																																																											
.....	Kantor	35																																																											
.....	Magasin	128																																																											
SVEDJA	Lilla	Kilafors																																																											
.....	Lilla	35																																																											
.....	Kilafors	110																																																											
.....	Serkjara	3																																																											
.....	Serkjara	25																																																											
.....	Lilla	39																																																											
.....	Halla	2																																																											
.....	Halla	2																																																											
.....	Halla	2																																																											
.....	Halla	2																																																											
.....	Halla	2																																																											
.....	Halla	2																																																											
.....	Halla	2																																																											
.....	Halla	2																																																											
<p><i>Julklopsinköpen</i></p> <p>göres bäst och billigast i</p> <p>NYA KONFEKTIONSÄFFÄREN</p> <p>Måns Wivén. KILAFORS. Tel. 102</p>	<p>ELF. G. BERGMAN, Kilafors Herr- och Damfrisering Telefon 91 rekommenderas</p> <p><i>Elektr. permanent - Kemisk permanent</i></p> <p>FILIALER: Holmsveden, tel. 17, Lingbo, tel. 100</p>																																																												
<p>ÄKTA Garner, Filtar, Yllevaror</p> <p>KILAFORS ULLSPINNERI KILAFORS</p> <p>Tel: Kantor och lager ..... 90 A. Lindbloms best. .... 245 Fabriken, Hallen ..... 240</p>	<p>KILAFORS TRÄFÖRÄDLING KILAFORS. Tel. 194</p> <p>Byggnadsnickrier Specialité Köksinredningar</p> <p>Roland Erikssons BAGERI rekommenderas</p> <p>KILAFORS. Tel. 28</p>																																																												

Bollnäs 1948. NYSTROMS TRYCKERI

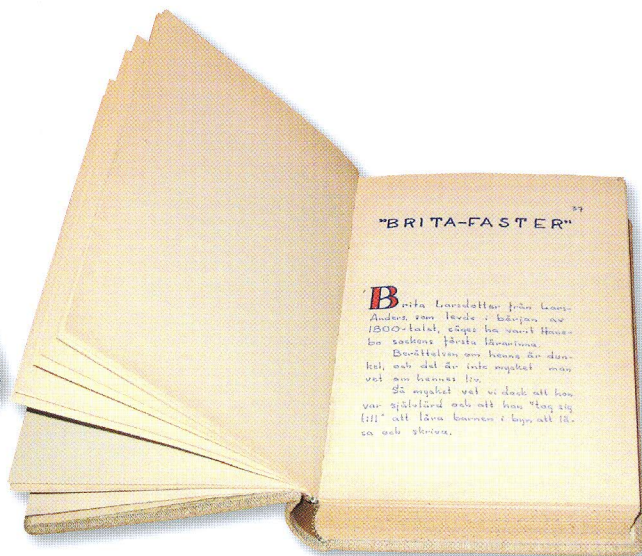
”Brita-faster”

första lärarinnan i Hanebo

Av Victor Johnson

Brita-fasters skäktkniv,
fästmansgåvan.
Foto: Arne Johnson

Så här ser det ut i Victors handskrivna bok.
Foto: Olle Andersson

Mangeldonet där man tydligt ser att Brita-faster har skrapat bort fästmannens initialer. Vem han var kommer vi väl aldrig att få veta. Foto: Olle Andersson

Victor Johnson, Hanebo Juls grundare och redaktör i 25 år, skrev och handpräntade 13 böcker. Två av dessa utgör en släktkrönika över Lars-Anders i Lilltjärna om totalt 724 sidor. Berättelsen om Brita-faster är hämtad där. Dessa två böcker ägs av Victors son Arne, som har godkänt publiceringen.

Brita Larsdotter från Lars-Anders, som levde i början av 1800-talet, sägs ha varit Hanebo sockens första lärarinna.

Berättelsen om henne är dunkel, och det är inte mycket man vet om hennes liv. Så mycket vet vi dock att hon var självlärd och att hon ”tog sig till” att lära barnen i byn att läsa och skriva.

På den tiden fanns det inget skolhus i byn, utan barnen samlades i de stora köken i gårdarna, och undervisningen var väl ganska enkel. Men man får ändå beundra denna ”faster”, som till synes helt gick upp i sitt självtagna värv.

Lärarinnan Karin Jonsson berättade, att hon undervisats av ”Brita-faster”, och undervisningen skedde i bondgårdarna växelvis. Om det inträffade svåra snöväder, hände det att barnen fick ligga kvar hos sin lärarinna över natten. Även torparen på Lilltjärna No 3, Lars Hansson gick i skola för ”Brita-faster”.

Av de minnen, som finns kvar efter henne, förstår man dock, att hon kanske led av olycklig kärlek. Och det var kanske det som gjorde att hon blev lärarinna.

I Lars-Anders fanns det en gammal skäktkniv, blåmålad och med vackra blommor, samt initialerna B.L.D. och året 1809.

Om denna brukade mor berätta:

- ”Brita-faster” sällskapade med en pojke i byn och det var bestämt att de skulle gifta sig så småningom. Och som seden då var, skulle han ge henne en fästmansgåva som han själv gjort. Och så gjorde han den vackra skäktkniven och gav henne. Med denna skäktade hon lin till brudlinnet, och det syns hur den blivit nött.

Hon blev dock aldrig gift, och detta ser man på ett mangeldon, som hon också fick av sin fästman i fästmansgåva. När det ”blev slut” behöll hon både skäktkniv och mangel men på mangeldonet skar hon bort hans initialer...

Så blev hon ensam. Den som hon en gång älskat och som kom och hälsade på henne, kom ej mer. Hon var tydligen en drömmare, som tyckte om att läsa. Och så blev hon istället för bondmora en självlärd lärarinna, som i bondköken lärde barnen att läsa och skriva. Hon blev hela byns ”Brita-faster”. När hon började med sin läraryrkesverksamhet – och hur – vet man ingenting om. Men det säges att hon skall ha varit Hanebo Sockens första lärarinna. Tidigare var det klockaren och någon knekt som lärt barnen att läsa.

Det ser ut i gamla bevarade papper, som hon ej var så omtyckt av sin bror Anders Larsson. Och år 1846 skrev han en räkning till henne med krav på inte mindre än 68:32 Banco, vilket var mycket pengar på den tiden. Han tyckte kanske att hon ej ”gjorde rätt för sig”, när hon inte arbetade som andra, utan helst ville läsa.

Och en dag fick hon detta papper i sin hand:

Bonde dottern Brita Larsdotter i Lilltjära. Som min Syster Brita på mig gjort Utsökning lofvade förmohner och det sedan blifvit upplyst att hon förut ingått förbund med min Hustru, att derest hon finge så någon säd och sätta något Potatis om året, skulle hon eftergifva de lofvade förmohnerne, hvilken brukningsförmohn hon fått efter sin vilja, med hjälp och körslor; hvilket hon vid utsökningen företaget till det nu, sedan vi efter sinnat omständigheterna, blifvit å vår sida af oss erindrat. Altså Debiteras hon nu, på grund af Sitt löffie att beräkna och ersätta den njutna grödans välgoda från 1827, till och med 1838, med 2 Rdl 24 sk per året gör

och som hon under denna tid icke utträttat något arbete vid gården till vår nytta, så påföres henne att gottgjöra oss för vedbränning med 3 Riksdaler 24 sk. Per året gör

För en tunna potatis som hon tagit från oss

Hanebo och Lilltjära den 8 dec 1846.

Debet Banco

Rdl 27:24

38:24

2:32

Summa Rdl 68:32

Anders Larsson

Hur det gick med detta finns det ingenting om. Räkningen är ej kvitterad. Och man förstår att hon kände sig ensam och utstött i sin fädernegård där hon vuxit upp.

Hon fick väl sin tröst i att undervisa – och kanske att ej heller detta uppskattades. Ty på den tiden ansågs det ej värdigt en fullt frisk människa, att ej deltaga i arbetet på åkern och i ladugården.

Åren gick, och den 17 januari 1868 dog "Brita-faster" – efter ett som det synes tragiskt liv. Den 24 februari förrättades det bouppteckning efter henne.

Hon hade inte så många ägodelar, "Brita-faster". Det ser man på det gulnade papperet. Något hade hon dock, som inte var så vanligt. Bland hennes kvarlåtenskap fanns det utom två psalmböcker också "diverse böcker och skrifter". Det var väl sådana böcker som hon använde i undervisningen och för sina studier. Det var inte så många som studerade hemma på den tiden. Hon var således en föregångare...

Berättelsen innehåller även bouppteckningen efter Brita-faster, vilken har uteslutits här.

Klass 2 i Lilltjära småskola 1930

Fröken Berggren med sin klass • Vänster om räcket, från vänster på översta trappsteget: Ada Olsson, Gunnel Skoglund.

Andra steget: Margit Persson, Sven Liljeby, Ruth Larsson, Roland Kumlegård, Rune Hägglund • Tredje steget: Torsten Larsson.

Nedersta steget: Kurt Svensson, Evert Tjernell • Till höger om räcket, översta steget: Nanny Hellberg, Anna-Lisa Karlsson, Ruth Svensson, Signe Andersson • Andra steget: Ethel Larsson, Valborg Månsson, Britta Wengelin, Allan Bodell • Tredje steget: Ingvar Johansson, Gunnar Flink, Erik Ekström, Erik Skoglund • Gunnel Skoglund (Källström) har identifierat alla sina klasskamrater.

Soldat, i uniform modell 1800, med kvinna.

Acktjärasoldat krigsfånge i 26 år

För snart 250 år sedan fick soldaterna i Sverige inställelseorder för att bege sig söderut. **Ingemund Lund** låter oss här följa med på den resa som Acktjärasoldater gjorde på 1750-talet. De for via Grisslehamn till krigsskådeplatserna i nuvarande Tyskland. Där blev en av dem kvar som krigsfånge i 26 år!

Bakgrund

Vi befinner oss i kung Adolf Fredriks regeringstid, åren mellan 1751 och 1771. I Sverige har den omtyckte och duglige statsmannen Arvid Horn störtats av det krigiska Hattpartiet, som i kamp med Mösspartiet tagit makten i landet.

Åren 1741-1742 drev Hattarna krig mot Ryssland, ett krig, som utan att vinnas, kostade mycket pengar och förlust av soldater. År 1757 började adelsmännen i Hattpartiet ett nytt krig, nu mot Preussen och Pommern. Avsikten var att återta de svenska besittningarna i Pommern, de som förlorades i 1720 års fred i Stockholm.

Efter Hattarnas misslyckande mot Ryssland kunde man tro, att de hade fått nog av sådana äventyr. Men nu, femton år senare, var man redo att kasta ut landet i ett nytt krig. Det här kriget kom att bli lika illa skött som det förra. Det blev visserligen inga landförluster, men det kostade även nu mycket folk och pengar.

Det första året, 1757, inleddes kriget med styrkor från de södra landskapen, men i början av 1758 kommenderades även Upplands regemente, Dalregementet och Hälsinge regemente ut till fälttågen i Pommern. Redan vid vårens övningar 1757 hade soldaterna vid Mohed förvarnats om mobilisering hösten samma år, men man fick slutordern på våren 1758.

Soldaterna från Acktjära

Vi skall här följa Acktjära by med deras rotesoldater och korpalskap i det här kriget. Acktjära korpalskaps tidigare korpral i Sävstorpet, ERIK LANDSTRÖM, född 1728, hade 1756 befordrats till rustmästare och befann sig redan i Pommern. Till ny korpral och ledare hade ERIK LAX, född 1724 och bosatt i Flinkstorpet, förordnats.

Acktjära korpalskap bestod av följande mennar:

- Nr 118, ERIK LAX, född 1724, korpral i Flinks, fem barn.
- Nr 131, ANDERS HJERTBLAD, född 1724, soldat i senare Westlings, tre barn.
- Nr 121 ANDERS WIK, född 1718, soldat i Wiks, fyra barn.
- Nr 44, JONAS BERGENDAL, född 1726, soldat i Bergendals, två barn.
- Nr 41, HANS KRANTZ, född 1725, soldat i Krantzes, två barn.
- Nr 39, OLOF PIHLSTRÖM, född 1717, torp i Böle, tre barn.
- Nr 136, MATS PALMLÖF, född 1718, torp i Böle, fyra barn.
- Nr 122, OLOF SVÄRD, född 1740, torp i Svärds, ogift, fick två barn senare.
- Nr 134, PER SPÅNG, född 1734, vargerings soldat i Böle, fick sju barn.
- Nr 48, LARS BALK, född 1734, soldat i Balks, senare Brants, två barn.

Soldaten LARS BALK blev kvar som krigsfånge i Pommern i 26 år. Han var son till bonden ANDERS ERSSON i Acktjära och antogs 1752 som reservsoldat vid nr 48. Han blev ordinarie soldat 1755 och gifte sig samma år med soldatdottern CHERSTIN LARSDOTTER. CHERSTIN var född 1735 i Sundstorpet och dotter till LARS SUND och BRITA ANDERSDOTTER.

LARS BALK och CHERSTIN hade flickorna GERTRUD, född 1757, och CHERSTIN, som föddes 1758 sedan fadern dragit ut i kriget.

Inkallelseorder

Den 6 maj 1758 kom så den order som Acktjärasoldaterna med familjer väntat på. En ridande kurir anlände till Flinkstorpet med order om inställelse den 25 juni i Livkompaniets trossbod i Sävversta i Bollnäs. Där skulle de få vidare order och kompletter-

ingar. Korpral LAX gick omkring med budet som även lästes upp i Segersta och Hanebo kyrkor.

Nu började en extra bråd tid för folket i soldattorpen. Vårbruket skulle slutföras på utägorna och sysslor som var mansgöromål skulle utföras innan hustrurna blev lämnade ensamma med barnen. Soldaternas uniformer skulle ses över och man skulle packa ränseln med förning för de närmaste dagarna.

Utöver dagsverken i Utigård, nr sub5 (som var huvudhemman för Balkstorpet, nuvarande Brants) hade familjen Balk utägor i Morene och Ekmyra. Årets midsommarhelg blev inte den glädje- och feststillställning som annars om åren.

Så kom då morgonen den 25 juni 1758. Det låg en tryckt stämning över byn när soldaterna tog farväl av sina nära och kära. Skulle de få återvända till sina familjer? Risken att stupa vid fronten eller dö i fältfeber kände man till från tidigare krig. Soldaterna samlades på gårdsplanen vid Utigård, där korpral LAX ställde upp dem för avmarsch.

Det var en tyst och sammanbiten skara som tog vägen mot Markmyra, över Sörombergen och körvägen över skogen mot Länninge och Bollnäs. Vid Livkompaniets samlingsplats i Säversta anslöt korpralskap från Granbo, Böle, Hårga och andra segerstabyar samt Hanebos och Bollnäs manskap.

Kompanichefen, kapten **Carl-Gustaf Skogh**, tog emot och informerades om läget. Efter vissa kompletteringar och diverse detaljer fick manskapet övernatta i bivack i Säversta. Nästa dag marscherade man förbi Rengsjö och Mo till Moheds läger. Där fick man vidare order vilket innebar att Hälsinge Livkompani skulle marschera till Grisslehamn i Uppland för vidare sjötransport till Pommern.

Till Grisslehamn på dammiga vägar

Äldre soldater, som 1741-1742 varit med till Finland, kände till Grisslehamn och visste att det skulle bli en tre dagar lång och slitsam marsch innan man på ömma och såriga fötter skulle vara framme vid Upplandskusten.

”Hoppas att det blir bättre ordning den här gången”, resonerade man. Och nu fick man verkligen nya skor och strumpor samt tydliga instruktioner om skötsel och insmörjning av fötterna med det utdelade hästtjret. Vidare fick det nyinryckta vageringsmanskapet nya uniformer, förr hade man fått fara ut i kriget i egna ”dränglumpor”.

Den 30 juni påbörjades marschen mot Grisslehamn. Man planerade för två övernattningar på sträckan, först i Hille och sedan i Lövstabruk. När man på första sträckan kom till Själstuga väntade postskjutsen från Hanebo med diverse matpaket och andra skickningar till flera av mannarna. När man sedan passerade Ödmården påmindes man om alla stråtrövare och tjuvar, som brukade hålla till här, men som nu höll sig borta. Magra, gulbruna vargar syntes ibland smyga i skogen, helst efter trosshästarna i hopp om något byte.

Värmen hade hittills varit måttlig, men framme i Hille var det ändå skönt att få upp tälten vid bivacken, få sköta om ömma

fötter och få mat och dryck efter dagsmarschen. De två följande dagarna slet man på dammiga upplandsvägar i tilltagande värme. Våra soldattorpare betraktade de ymniga höskördarna här nere och tänkte på de sina därhemma som snart skulle börja med sina småtegar.

När styrkorna anlände till Grisslehamn var vädret för ovanlighetens skull lugnt. Enligt de soldater som tidigare skeppats härifrån brukade det blåsa jämt, med hård sjögång. Bataljoner från Upplands- och Dalregementet hade också anlant och en rad bönder och forkarlar kom med halmlass för tälten och med hö till hästarna. Lifkompaniet hade tur, de blev anvisade tältplats med ny och ren halm.

Två inhyrda holländska transportfartyg låg och guppade vid kajen tillsammans med flera manskapsbåtar för trossens behov. Det hela verkade rena idyllen om man inte vetat vad som väntade. Det blev ingen omedelbar embarkering för soldaterna, man hade många omdisponeringar att göra. Efter provskjutningar skulle en ny styrka av prickskyttar organiseras.

Soldaterna från Acktjärna fick hjälp med att skriva brev hem till sina familjer av korpral WALL från Granbo, som var skrivkunnig och bra på att formulera mannarnas tankar.

Mot Rügen

Alla förberedelser hade tagit tid och inte förrän den 17 juli var styrkorna beredda för avfärd. Lugnt hav och skickliga sjömän på fartygen skapade en nöjsam färd utefter den grönskande kusten. Man passerade Dalarö utanför Stockholm, som senare kom

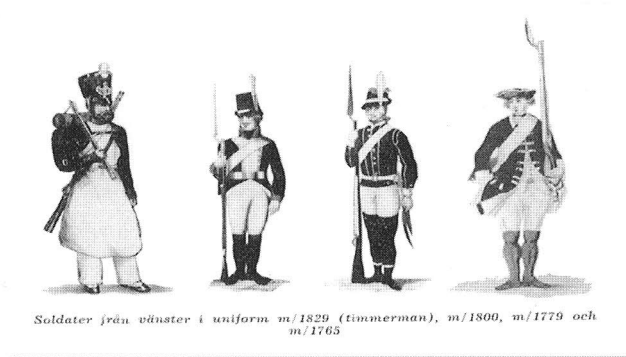
att bli samlingsplats för krigsskeppen. Resan till den svenskägda ön Rügen tog femton dagar, efter ett kortare uppehåll i Kalmar.

De skånska och småländska bataljonerna hade året innan landsatts och grupperats på Rügen. Därifrån hade man ryckt över Stralsund och tagit sig ner söderut och intagit städer i mellersta Mecklenburg. Längre kunde man inte avancera på grund av preussarnas förstärkningar och hårda motstånd. Därför hade man övervintrat i närheten av Greifswald och inväntade nu förstärkningar från norra Sverige.

Anfall och reträtt

Efter landstigningen på östra sidan av Rügen förflyttades Livkompaniets nyanlända mannar till trakten av staden Anklammerfehr, som intagits tidigare. Nu öppnade sig en helt ny natur för svenskarna, skuggiga bokskogar utan grönska på marken under träden.

Livkompaniet fick till uppgift att förstärka Södra Skånska Kavalleriet och följa upp deras kavalleriocker. En del av kompaniet blev kommenderade att bevaka och skydda det stora fortet vid Glevitsscherfer. Med ledning av tidigare provskjutningar blev vissa soldater uttagna till en grenadjärstyrka bestående av trettio prickskyttar och utrustade med nya engelska gevär. I det gardet deltog LARS BALK, ANDERS HJERTBLAD och JONAS BERGENDAL från Acktjärna samt OLOF STARK och JOHAN HÖGDAL från Granbo utöver manskap från andra korpralskap. Deras uppgift blev sedan att ge eldunderstöd före

Soldater från vänster i uniform m/1829 (timmerman), m/1800, m/1779 och m/1765.

anfall, det liknade närmast kulspruteunderstöd i modern tid. Man ställde även upp små jägargrupper som i nattmörkret hade till uppgift att ”tysta ner” fiendens posteringar utefter fronten, något som ingav stor respekt hos preussarna.

Efter regementschefens hälsning och lyckönskningar tog bataljonscheferna över och läste upp förutsättningarna för de ny-anlända. Efter formering till respektive avdelningar var kriget förklarad startat. Inom den närmaste tiden förekom en del träffar vid frontlinjen som i stort följde den gamla gränsen efter 1720 års fred.

Svenskarna hade tvingats till reträtter efter första årets framgångar. Efter förstärkningarna hemifrån väntade man nu en större offensiv från svensk sida. Den kom i september 1758. Svenskarna ryckte fram och i närheten av staden Grimmen stod det största slaget hittills. Här följde nu Livkompaniet de skånska kavalleristerna som stordelen fick sina hästar skjutna under sig. Preussarna hade taktiken att lättare komma åt ryttarna utan hästar. Många svenskar stupade, däribland ANDERS WIK från Acktjära. Han dog den 23/9 1758.

Man intog dock Grimmen och övervintrade här, men den ovanligt milda vintern gjorde att man redan i februari 1759 satte igång fälttåget, som från början mötte svagt motstånd. Styrkorna intog Warnemünde, Rostock m. fl. städer. Mellanuropeerna började bli allt oroligare för svenskarnas framryckningar i södra Mecklenburg. Man fick sachsarna att bidra med flera arméer, även från Bayern och Polen anslöt sig legoarméer. I flera drabbningar under 1759 tvingades svenskarna till reträtt norrut igen. Livkompaniet förlorade många soldater det här året, bl. a. flera mannar från Granbo och Böle.

Tillfångatagna

Flera nya soldater anlände hemifrån men reträtten fortsatte. I ett överfall på grenadjärstyrkan blev delar av gruppen fångar hos preussarna.

LARS BALK, ANDERS HJERTBLAD, OLOF STARK, JOHAN HÖGDAL och PEHR PLIT var bland dem som den 14/11 1760 togs tillfånga och fördes till fortet i Wismar där redan flera svenska fångar vistades.

Under 1761 mattades kriget av alltmer och 1762 gav Hattarna upp och kapitulerade. Sverige fick dock behålla Rügen, men öns byttes år 1814 bort till Danmark av kung KARL XIV JOHAN. I utbyte fick Sverige Norge som förbundspartner. En union som upplöstes 1905.

Hur förlöpte då tiden i fångenskap för svenskarna? Enligt beskrivning av en av de fångna skåningarna från kavalleriet blev de väl behandlade. Granbosoldaten OLOF STARK, som var svårt skadad efter överfallet, dog i fångenskapen i december 1760. Däremot lyckades andra svenskar, bl.a. HJERTBLAD, HÖGDAL och PLIT rymma och förena sig med den svenska styrkan på Rügen som då var på återfärd hem till Sverige. De kom hem till kompaniet den 31/5 1762.

Hästskötare och mångkunnig fånge

Varför LARS BALK inte anlände hem tillsammans med de andra Acktjärasoldaterna utan blev kvar i Wismar berodde förmodligen på att han och en del andra fångar blev gripna och återförda till fortet efter rymningsförsöket.

Enligt den skånske dragonen MARSCH kom han och medfången ”BALKEN” på synnerligen god fot med den danske kommandanten, som var chef på fortet. MARSCH och BALK blev hästskötare åt honom. BALK var skicklig smed och hovslagare, ja, han var kunnig i allt. Han och MARSCH behandlades som vanliga anställda, bara de var inne på fortet på kvällen. Ibland var de ute och lade halmtak byggde hus m.m. Tydligt var kommandanten inte alls intresserad av att släppa hem fångarna.

Vad var den egentliga orsaken till Balks 26 år långa fångelse tid? Hade han familj där nere? Var han dansk soldat? Frågorna är många.

Mohed och Acktjära i maj 1786

På expeditionen vid Moheds läger anmäler sig den nu 52-årige soldaten nr 48 LARS BALK till tjänstgöring. Efter 26 år i fångenskap är han nu en fri man. I Mohed är man storligen överraskad, inte många känner igen honom. Man ska se om det finns några vakanser, tills vidare får han ledigt och kan fortsätta till hemtorpet i Acktjära.

Men det är inte LARS BALKS torp längre. Redan 1762 hade en ny soldat tillsatts och BALKS hustru CHERSTIN och flickorna

hade då fått flytta till LARS föräldrahem i Acktjära.

Där fick hon arbeta med djuren.

Nu, 1786, är äldsta flickan GERTRUD död, medan den andra flickan, som nu hunnit bli 28 år och som fadern aldrig träffat, är i färd med att gifta sig.

LARS BALK och hans hustru får nu bo i det torp som senare blir ”Kull-Lenas”. LARS får vakansplatser, först åt nr 12 i Hägesta, vidare åt nr 45 i Gäversta, åt nr 99 i Kvarnböle och sist åt nr 42 i Acktjära. Hustrun CHERSTIN dör 1788.

Den 3/10 1789 får LARS avsked ”såsom gammal och orkeslös”. Samma år, den 28/11, gifter han om sig med änkan KERSTIN ANDERSDOTTER från Bollnäs.

LARS BALK dör ”av ålder” i Acktjära år 1800.

Källor:

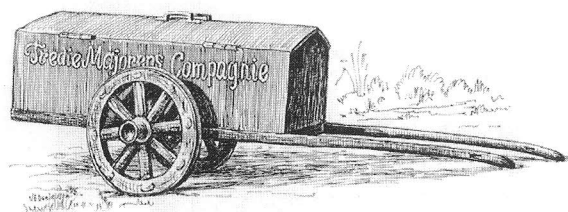
Svenska folkets underbara öden av Carl Grimberg.

Tidskriften Bocken utgavs av Hälsinge regementes Kamratförening i många år.

Soldatrullor från Krigsarkivet och husförhörslängder från Hanebo m.fl. socknar.

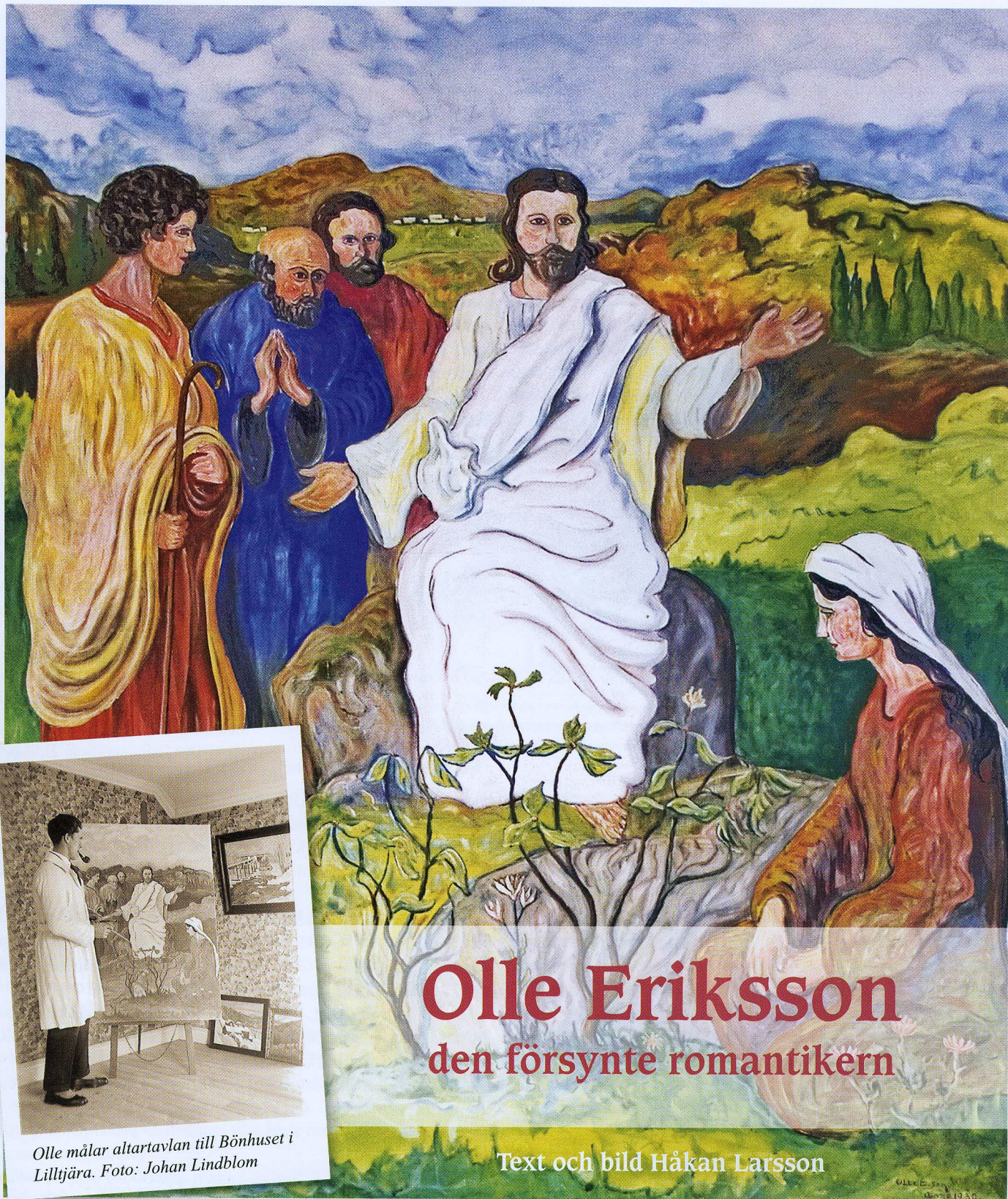
Släkt och hävd utges av Genealogiska Föreningen.

Redaktör Erik Wickberg, Gävle, specialist på Hälsinge regementes historia.

Den numera försvunna trosskärran vid Kungsbäck

Den numera försvunna trosskärran vid Kungsbäck.

Olle Eriksson den försynte romantikern

Text och bild Håkan Larsson

Olle målar altartavlan till Bönhuset i Lilltjära. Foto: Johan Lindblom

Han föddes en söndag den 16 mars 1902 på Västergården i Lilltjära, som nummer två av sex barn. På Väster-gården var man lite av pionjärer i socknen, när det gällde att tidigt ha egen bil. På uppdrag av Evald Larsson, vid Carlslund, hade bil beställts och vid ratten

satt en yngling vid namn Olle. Evald och länsman skulle ut på resa. Evald kommenterade att; – han kör bra Ericson för att vara utan körkort. Händelsen skedde före 1920 och Olle, som tidigt hade ett allmänt intresse för bilar, hade ännu inte uppfyllt körkortsålder.

Ett annat intresse som väcktes i unga år var att plocka fram blyertspenna och papper för en stunds tecknande. Redan tidigt fanns en sprudlande drivkraft och målarglädje hos denna försynta yngling med en naturlig begåvning för det konstnärliga. Olle tecknade en hel del i sina skissblock och än i dag finns några mycket intressanta skisser från tidigt 20-tal.

Genom åren blev det mest oljemålningar men i mitten på 20-talet gjordes en del träsnitt, bl a på linskäkten i Svedja. Kanske låg en blyertsteckning till grund då linskäkten finns bevarad i skissblocket. Någon enstaka pastell såg dagens ljus liksom några försök till akvareller, men det var olja på pannå som var "Olles melodi".

Rekryten gjorde Olle vid T 3 i Sollefteå 1923-24. Här handlade det om att köra lastbil eller häst. Även här fanns skissblocket med och många händelser dokumenterades med blyerts.

Olle var i det närmaste självlärd (autodidakt). Hösten 1925 skickade den då 23-årige Lilltjärans sonen en målning till Stockholm för att förhoppningsvis kunna få möjligheten att förkovra sig i sitt stora intresse. Olle fick ett glädjande svar. Den 8 september kom ett brev om att han var välkommen, underskrivet med – "högaktningsfullt Carl Wilhelmsson". Mellan den 15 november och en månad framåt 1925, studerade han i Stockholm vid Carl Wilhelmssons (1866-1928) målarskola. Ingen dålig läromästare då Wilhelmsson i sin tur, under en kort period, haft profiler som Carl Larsson samt Bruno Liljefors till lärare. 1925 blev Wilhelmsson professor vid Konsthögskolan och kom att betyda mycket för några generationer konstnärer. Säkerligen betydde han även mycket för den unge nyfikna och kunskapsstörstige ynglingen från Hanebo.

Olle gifte sig med Jenny (Linder) vilken var född samma år som sin make. Då bodde de ännu kvar vid Västergården. I slutet av 1920-talet flyttade de till Nyröjet, som är beläget en km efter riksväg 272. Vägskylten, avtagsväg på höger sida, visar idag namnet Myckelängesvägen. Torpet var ursprungligen utskiftat från Västergården. Här bodde vid denna tidpunkt Nils – en yngre bror till Olle. Den nye ägaren införskaffade några kor.

Den timide och försiktiga grabben började, som så många andra, att arbeta vid Sibö (Skogens Kol). En gång i tiden arbetade drygt 400 personer vid anläggningen.

Sommaren 1928 gjorde Olle, tillsammans med sin yngsta bror John, en resa till Norge på cykel. Bröderna förde noggrann dagbok – som finns bevarad. De besökte bl a en släkting till Olles fru – Jenny, där de var inhyrda några dagar. Det blev många vyer som inspirerade, lockade och stimulerade till att måla. Vad man vet, så var John den ende utöver Olle – inom släkten – som höll på med någon form av konst. John bosatte sig med tiden i

Eskilstuna och ägnade sig lite åt keramik.

1941 gick Jenny bort i tbc. Tillsammans fick de tre barn, Sven, Inga och Karin. Olle träffade så småningom Sally från Lunds, vilken bodde nästan grannar med Nyröjet. De fick tillsammans en son – Gudmund, som numera bor vid Nyröjet.

Den korta utbildningen (Stockholm 1925) var ju inte på långa vägar tillräcklig och därför fick Ericson söka sig fram mer än många andra för att komma över rätt elementära svårigheter. Han fortsatte att förkovra sig på egen hand. Han drevs av nyfikenhet då det gällde nya inriktningar inom konsten. Något som alla årgångar av "Paletten" vittnar om. En tidskrift som utkom första gången 1940 och handlade om konst, design och konsthantverk. Under 40-talets tidiga hälft, verkar det som om han kommit på någonting nytt, där Olle får fram både liv och vackra effekter i

Hårgavy

sina tavlor. Han lägger på färgen med en träspade, ganska tunt, skyr sammanhängande ytor och lyckas i sina bästa ögonblick få färgen att skälva av liv. En ny linje i måleriet hade vuxit fram. Olle hade vuxit en klass över sitt gamla målarjag och en god utveckling kunde tydligt ses i hans sätt att måla.

(Ur Ljusnan 1948). Tydliga spår av hans till blyghet gränsanda tillbakadragenhet lyfts fram i tavlorna. Det vilar en skir och romantisk dager över dem som gör dem särskilt intressanta. När det gäller motivvalet ser man att målaren är en romantiker. Tavlorna tränger sig inte på en, men man blir snart intresserad av dem och bjuder själv till för att tränga djupare in i deras väsen. Det kan vara en säregen bygata (Rustens i Belse) men också från vandringar i fjällen med säreget tjugiga motiv och minnen (renar på fjället, fjällback, Funäsdalen).

Så småningom, under 50-talet, hade Olle under vinterhalvåret sitt levebröd från skogen där han var tummare (virkesmätning).

Fiskebäckskil den 8 Okt. 1925

Vän Olle Ericson
Tilafers

Ödu månering har jag
fått, och skickar den
nu tillbaka med
samma kort.
Vi får börja på skolan, och
får gärna komma
en vecka efter terminens
början.

Wägaltmätnings fullt
Carl Wilhelmsson

Brevet från Carl Wilhelmsson där Olle blir antagen till
Målarskolan.

Tre hjälpmedel var oundgängliga för tummaren: tumstocken, tumklaven och anteckningsboken, mätinstrumenten respektive protokollet från virkesmätningen – tumningslängden. Bl a tummade Olle plywood i Los och Färila åt dåvarande Ljusne-Voxna skogsbolag. På ledig tid bytte han gärna ut anteckningsboken mot pensel, olja och pannå.

Olle hade – etablerade – genom åren många varma, hjärtliga och goda kontakter bland konstnärsvänner, med vilka han utbytte erfarenheter och kunskaper inom konstens solida värld. Här fanns Per Englund (1905-88), Fritiof Strandberg (1906-88) och Emil Clahr (Edsbyn). Nämnas kan också paret Svea Morin (målare) och Johan Ahlbäck (målare, tecknare, grafiker) – Smedjebacken, Nils Frisk (målare), Lars Olsson (känd för sina lergökar, målare, träsnidare och kakelugnsmakare från Hällbo) samt Olle Svensson (målare, tecknare och diktare). Men kanske framförallt Märta Lindblom (Hanebo och Smedjebacken), som Olle var nära vän med.

Olle har på många sätt dokumenterat åtskilliga miljöer och platser inom Hanebo och dess omgivning med pensel och färg. Det blev många natur- och landskapsmotiv, intressanta byggnader, stilleben och även några porträtt. För det mesta ambitiöst, kärleksfullt och med mycket känsla i målningarna.

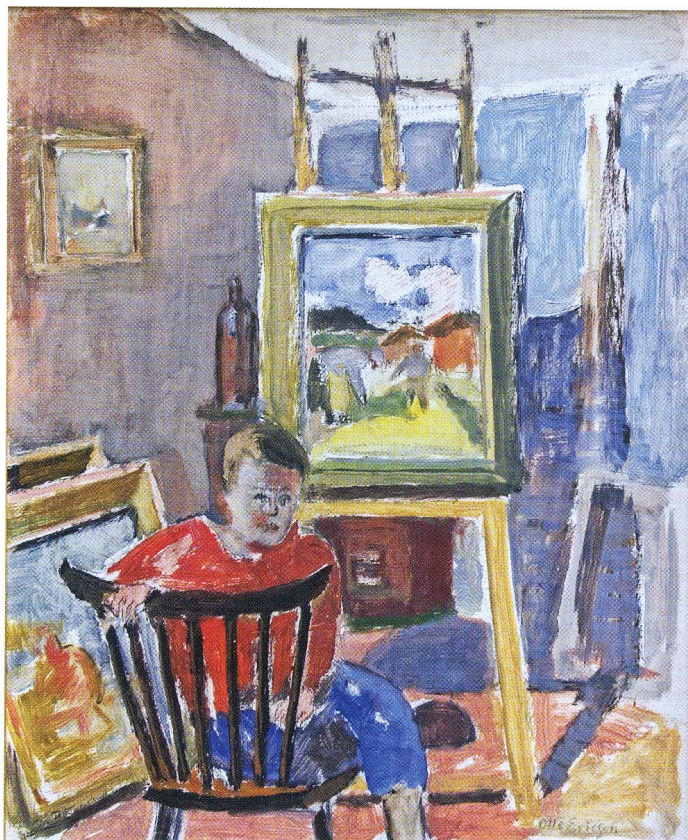
Han genomförde även resor – på egen hand – utanför landskapet. Höga kusten, Nordingrå och Sollefteå var några orter som fick besök av den ödmjuka konstnären. Här blev motivvalet en del fartyg och hamnar. Hälsinge kusten lockade med bl a Skarså, som var ett smultronställe för Olle. Fiskebäckskil på Västkusten fann även nåd hos Ericson, nu fick även familjen följa med på resan. Öregrund och Grisslehamn var andra orter som intresserade honom.

Gemensamma intressen, som naturen och hembygden, sammanförde Olle med Ernst Pontén (kyrkoherde i Hanebo - Segersta 1929–1966). De umgicks en hel del. Pontén var intresserad av Olle som konstnär, men hade även stor sympati för Olle som person. Pontén såg Olle som en mycket fin, tänkande och stillsam person, något som förenade dem starkt. Några av målningarna tillkom när de två fjällvandrade, bl a i Funäsdalen (40-talet) eller när de tillsammans flanerade på Finnskogen. En botaniker med kameran om halsen, den andre med block som fylldes med skisser eller kolteckningar.

Emellanåt började målningen ta lite form redan i den miljö varifrån motivet hämtades, för att senare slutföras i ateljén. När oljan torkat och konstverket ansågs klart, ramades det in av Folke Uppgren i Bollnäs. Till en början hade Olle sin ateljé på övervåningen i torpet. Med åren byggdes torpet ut vilket även gav plats åt att flytta ner målarateljén.

Olle reste då och då även på egen hand upp till Härjedalsfjällen. Ibland mötte han en del samer som var skickliga konstnärer, med vilka han fick en fin, ömsint och livslång relation. En träkåsa (finns idag hos sonen Sven) berättar om Olles goda vänskap med samerna.

Den flitige konstnären var även väl bekant med mästere fotografen Hilding Mickelsson från Glöso. De var mycket intresserade av bygden. Båda var fantastiskt drivande och kunniga inom sina områden när det gällde att tänka bild och motiv, samt ljusets inverkan på motiven de skildrade. De umgicks och lärde en del av varandra. Förresten, Hilding målade en del tavlor innan han mer seriöst började fotografera med sin Hasselbladare. En annan skicklig fotograf var Per Forsell, vilken Olle bistod med arrangemang och uppställningar vid porträtt-fotograferingar. Bland annat gjorde de sällskap till gubben (soldaten) Fält i Röstbo, som sedermera – på äldre dagar – blev banvakt.

Gudmund i ateljén

För många är det säkerligen en nyhet att Olle målat de vita, svarta och blå prickarna på kyrkbänkarna i Hanebo kyrka. När församlingshemmet byggdes, var Olle – tillsammans med andra träsnidare – med att utforma takåsarna. Olle hade ju sedan tidigare en bra kontakt med kyrkoherden i församlingen, och blev en bra rådgivare. Den 30/5 1966 invigdes för övrigt församlingshemmet.

Han har även målat altartavlan i Bönhuset – Lilltjärna och även gjort kurbitsmålningar i sitt föräldrahem vid Västergården. Vid "Lindbloms gamla affär", sedermera Konsum, smyckade Olle en del väggpaneler med sin konst. Målningarna visade olika sysslor från skogsarbetet.

Hur många målningar det blev genom åren är svårt att sätta om. Genom åren fick Olle och hans familj många besök till Nyröjet. Folk kom och ville köpa en målning och då kom ofta en härlig och skön diskussion igång omkring konstverket och måleriet. Olle var som person en tänkare men han kunde skämta och vitsa, han hade humor. Det fanns emellertid oftast ett allvar bakom, med en stor ödmjukhet och vördnad för livet i allmänhet. Allt som skulle göras, skulle göras med ansvar och känsla. Olle var även en god lyssnare. Många människor sökte upp honom för en pratstund och tillsammans försökte de vända saker och ting till rätta på allra bästa sätt.

Den sista tiden innan pensionen arbetade Olle vid Norrlandssporten. "Bygdens son" höll på med röjning av busk och sky samt med allehanda ting under uppbyggnadsperioden av skidårläggningen.

Under åren blev det ett flertal utställningar. I månadskiftet nov-dec 1945 gjordes en utställning vid Järnvägs-hotellet, Kilafors med 40 målningar. Olle hade med åren successivt funnit en egen stil som blivit ljusare och luftigare och fri från påverkningar av andra konstnärer. En tydlig mognad kunde ses. Han förfogade över ett vekt och känsligt instrument. Fina valörer och en litet återhållsam lyrisk ton var utmärkande. En del målningar fick nya ägare, bl a den dyraste i samlingen, "Skogsinteriör 1", såldes för 350: -.

Vid ett annat tillfälle hade Olle en utställning, i samma lokal

Träsnitt Olle Eriksson 1925

– Järnvägshotellet, tillsammans med Märta Lindblom. I mitten på 50-talet hade Olle en separatutställning – lika försynt som vanligt (Hilding Mickelssons kommentar) – vid filmrummet i Centralskolan, Kilafors.

1958 fylldes museet i Bollnäs med inbjudande verk av en intressant kvartett. Det var Olle tillsammans med Bengt Johnsson, Nils Frisk och Nils-David Svensson. I sina bästa ögonblick ger Olles konst en vacker och skir stämning. Hans måleri lockar ur Hälsingelandskapet nya blonda kvaliteter (utdrag ur Ljusnans kommentar).

På slutet, senare delen av 60-talet – början på 70-talet, blev måleriet betydligt lättare och luftigare. Stilen i målningen blev allt mera ljusare i färgerna och tekniken var mycket förenklad – men bra. En väsentlig skillnad jämfört med konstverken i karriärens början, då Olle var mycket mörkare i sitt måleri med t ex mycket mörkgröna nyanser (grön period).

Gudmunds leksaker 1950

Olles konstnärstid och liv förkortades av att han drabbades av en demenssjukdom. Den 4/12 1976 avled Olle.

Olle är väl värd att minnas, dels som den person han var men även som en romantiker inom sitt konstnärskap. Han var intresserad av människors liv vilket han gärna förmedlade till andra – oss övriga, genom sitt konstnärsskap. Men framför allt drevs han av en stor kärlek till sin hembygd, dess natur och historia. Hoppas att vi idag och kommande generationer, öppnar våra sinnen och upptäcker Olles fantastiska dokumenterande av vår Hanebo-bygd och närmiljö med sina inbjudande oljor.

Ett stort tack till Olles barn (Sven Eriksson, Inga Haglund, Karin Olsson och Gudmund Ericson) som gjort det möjligt att få till stånd denna berättelse / artikel.

Frivy under handlare Hedlunds tid

Text: Georg Olsson, samtliga bilder tillhör Georg

I samband med att jag besökte min far Algot Olsson på Frivy under senare delen av hans liv, kom vi att prata om livet på Frivy under hans tid och vad han hört om tidigare ägare. Sin uppväxt hade Algot på Norrgården i Granbo och tanken var att han skulle ta över gården och bli bonde men ödet ville annorlunda.

Algot gifte sig 1939 med folkskollärare Gunhild Holm med rötter på söder i Stockholm. Året efter giftermålet år 1940 köpte de Frivy som då bestod av en lanthandel inrymd i fastigheten och ett mindre jordbruk med fem

fjällkor. Av en ren tillfällighet kom i min ägo ett antal gamla bilder på Frivy från den tid då lanthandlare Hedlund drev verksamheten. Bilderna fick jag av en nära vän till handlare Hedlunds dotters barnlösa söner som tagit hand om bilderna i samband med sönernas frånfälle. Det fanns inga arvingar och kvarlåtenskapen gick till den allmänna arvsfonden och bilderna skulle förmodligen ha slängts. Förutom det som var skrivet till bilderna kunde Algot berätta historien om Hedlund på Kårsbo som lanthandeln en gång i tiden hette.

Det första fotografiet taget på Frivy är från 1880. Huset byggdes någon gång under 1860-70 talen. Byggnaden plockades ner i Västerberg och kom från ett s.k. landbondehemman som ägdes av Kilafors bruk. Huset placerades i korsningen på Frivy och där öppnades en lanthandel. Kilafors bruk drev butiken och hade en anställd föreståndare vid namn Hedlund. På trappan till vänster sitter Hedlund med fru och familjens jungfru sitter prydligt till höger. Sedermera köpte Hedlund butiken och drev den i egen regi under namnet P.O. Hedlunds lanthandel.

I bakgrunden till vänster ser man det gamla bruksmagasinet från Annefors. Magasinet blev över efter nedläggningen av Annefors bruk som var en del av järnbruket i Kilafors. En kopia

av magasinet står fortfarande kvar i Annefors.

Senare flyttades magasinet över till andra sidan om Hallvägen för att ge plats för den nya ladugården som byggdes under de första åren på 1900-talet. Tyvärr kom magasinet att placeras på dåligt underlag och fick med tiden en kraftig förskjutning. Under andra världskriget rev Algot Olsson magasinet och man får anta att det blev kol- eller brännved.

Att lanthandeln på Frivy kunde öppnas hade sin bakgrund i att det blev tillåtet i Sverige att bedriva handel ute på landsbygden. Tidigare skulle all handel ske genom städerna eller organiserade marknader som t.ex. Knåda marknad.

Nästa bild är antagligen från 1890-talet. En förstukvist har byggts till. I samband med en utbyggnad av huset, såldes förstukvisten på auktion och sattes upp på en gård i Hallen. Till höger kan man se lekstugan som fortfarande finns kvar på Frivy. Mitt på gården ligger en överbyggd brunn som sedan byggdes in i Algots garage. Björkarna har planterats men inga lönnar finns ännu på gården. I bakgrunden till vänster kan man se ett antal byggnader som påminner om logar eller lador. Det kan också vara byggnader som tillhörde ett krukmakeri som fanns intill Frivy längs vägen mot Bollnäs.

Antagligen är det handlare Hedlund som står på trappan.

Bilden är tagen i stora salen på Frivy år 1894. Där sitter lanthandlare Per Olov Hedlund med sin hustru Wilhelmina. På bordet ligger två travar böcker. Man kan anta att böckerna skulle visa familjs rikedom och kulturella intresse. Rummet är tidstypiskt inrett med stora mönster och ett överdåd med olika mörka tunga detaljer. Detta är före elektrifieringen och ljuset kommer från en fotogenlampa i taket. Dessutom brinner ett antal levande ljus.

På bilden är Per Olov Hedlund och hustrun Mina som hon kallades 42 år. Mina var dotter till rättaren Lars Olsson och upp vuxen på Gullgruva bruk i Söderhamns kommun och hade därigenom kontakter i herrgårdsmiljöer. Efter föräldrarnas död 1872, fram till giftermålet med Per Olov, bor hon hos sin syster som var hustru till Handlaren Per Englund i Kallbäck i Skog. Där fick hon inblick i hur det var att driva handelsrörelse. Hedlund var son till bonden och häradshövdingen Per Jonsson i Lingbo. Paret

kom som nygifta inflyttande till Frivy 1878. Hedlund på körset som han kallades drev en mycket lukrativ affärsrörelse, vilket gjorde att familjen kom att tillhöra bygdens överklass och man umgicks med familjerna Silverstolpe på Karlslund och Rettigs på Kilafors herrgård.

Dörren till vänster leder in till sängkammaren och fanns kvar ett antal år in på 1950-talet. Det var i samband med en ombyggnad som Algot Olsson flyttade den till nuvarande ingång till samma rum, i närheten av köket.

Under de sista årtionena på 1800-talet växer en mindre parkanläggning fram med grusgångar, rabatter och trädplanteringar. Själva utformningen av parken är tidstypisk. På den allra första bilden tagen på Frivy ser man ett trädgårdsland kantat med bärbuskar täcka den yta som nu blivit park. Man kan anta att lanthandeln gick ekonomiskt bra och genererade överskott som investerades i påbyggnad och upprustning av bostadshuset och nybyggnad av ladugård. I ladugårdsbyggnaden inrymdes förutom stall, ladugård, svinhus, auktionshall och förrådsutrymmen för lanthandeln. Bilden är tagen 1910.

Till gården hörde både åkermark och skog. Ett skogskifte fanns i Granspång längs upp i Hammaren. När Algot och Gullan skulle köpa Frivy krävde Evald Larsson på Karlslund att skogskiftet skulle säras från Frivyfastigheten. Detta skedde och Larsson kunde själv köpa upp den delen.

Det har gått några år och buskarna har växt till sig när delar av familjen Hedlund har samlats framför huset i den nya parkanläggningen. Till vänster står lanthandlaren Hedlund själv. Därefter står Hedlunds måg och dotter med barn. De övriga på bilden är antagligen tjänstefolk.

När Algot och Gullan köpte Frivy 1940 var parken illa skött och krävde mycket underhåll. Algot fällde träd och lade igen grusgångar, anlade rabatter och planterade fruktträd. En ny trädgård växte fram med en centralt placerad flaggstång anpassad till husets höjd. Flaggstängen fick Algot av en bonde i Västansjö.

Från den gamla landsvägen genom Kilafors kan man se Frivy i vinterlandskap. Fotografiet finns bland handlare Lindbloms bilder i Lilltjära och är troligtvis från perioden 1920 till 1930.

Handlare Hedlund hade 1918 lämnat jordelivet och lanthandeln på Frivy hade gått över i någon annan lanthandlares ägo.

Utbyggnaden mot söder med ingång, trapphus och stora fönster hade byggts till under Hedlunds tid på Frivy. Den fina panelen, listverket, det falsade plåttaket och den lilla utbyggnaden till höger kom också till under samma tid.

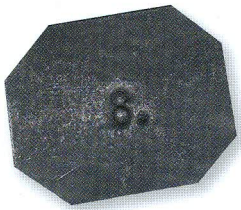

Frivy, Kilafors

Detta är ett gammalt vykort på lanthandeln. Dörren står öppen för eventuella kunder som här i vägskalet kan komma från tre håll. Att affären kom att ligga här vid vägkorset var givetvis en genomtänkt placering, med tanke på alla människor som passerade platsen. Fotografen står i vägkanten på grusvägen mot

Bollnäs. Mitt i vägskalet på grönytan finns en stolpe med tre vägs skyltar. Åkermark och tomter är ordentligt kringgårdade med spjälstaket för att hålla kreaturen på plats. Till höger ligger ladugården som Hedlund lät uppföra.

Pollett använd vid Annefors gällande för 8 jungfrur brännvin.

Kilafors Järnbruk polletter och dalkullor

Polletter från Sibö. Den till vänster för 10 tunnor, den till höger 4 läster (kolstigar).

Från mitten av 1600-talet har polletter använts för olika ändamål i vårt land. Det var vanligt att bruk, lantgods och liknande företag hade egen matvaruaffär, eget mejeri och bränneri. Lönen till de anställda utbetalades till större delen i form av företagets egna polletter, vilka gällde i dessa butiker.

Tog polletterna slut återstod att handla på kredit. Det berättas från järnbruk – även i Hälsingland – att anställda kunde bli så skuldsatta att de blev närmast "livegna". De kunde ej flytta till en annan arbetsplats utan "satt fast" i skulden.

Pollettanvändning i vårt landskap var relativt blygsam jämfört med Bergslagsområdet och landets södra delar. Våra järnbruk i Hedvigsfors, Iggesund, Kilafors med annex, Långvind, Moviken, Nianfors och Strömbacka använde dock polletter. Dessa finns beskrivna i en bok från 1872 av numismatikern August Wilhelm Stiernstedt och i Svenska Numismatiska Föreningens (SNF) meddeladen nr. IV från 1877 (N.M.IV) samt nr. XII utgiven 1890 (N.M.XII). Polletter utgivna därefter finns ej dokumenterade trots att företag använt polletter så sent som 1950-60.

I N.M.IV kan man läsa följande på sid. 21:

"Kihlafors Jernbruk,

i Hanebo socken af Gefleborgs län, hade år 1818 stångjernshamar med 2 härdar hvardera och 2 100 skålpundsmide, 2 knip-, 3 spikhamrar och 1 stålugn. Af egare äro blott kända år 1825 Justitierådet Pettersson samt 1860 P.L., C.A. och P. Rettig.

Här nyttjades tills in på 1820-talet följande polletter för 32 och 8 jungfrur brännvin samt en kanna öl. De äro alla liksidiga fyrkanter af koppar med inslagna stämplor Endast Herr C.J. Nordströms i Gefle exemplar äro kända.

1.	32	34x39 mm. R.6. (se nedan, ff:s anmärkning)
2.	8	30x39 mm. Hörnen afhuggn. R.6.
3.	Ö	49x17 mm. R.6.

Under de 14 år som förflutit mellan de två katalogerna, har pollettforskarna fått fram följande kompletteringar på sid 51 i N.M.XII:

4. 5.	1.	Koppar och jernbleck, rund, 28 mm.
6. 7.	1.	Jernbleck, Kvadrat, 21 mm. eller rektangel 21x24 mm.

Polletterna af koppar lära nyttjas vid Kihlafors och de af jernbleck vid den till Kihlafors hörande, längesedan nedlagda, Annefors Masugn. N:is 4 och 5 afse en jungfru brännvin, men det är obekant, hvartill 6 och 7 användts."

Jag lyckades ropa in nr.2 av ovanstående polletter på en auktion på Kungliga Myntkabinetet i Stockholm för några år sedan. (bild 1). Den är av jernbleck och har således, om ovanstående stämmer, använts i Annefors. Den instämplade 8:an betyder att den gällde för 8 jungfrur brännvin (66 cl).

De ovan beskrivna polletterna har använts på 1700-talet "tills

in på 1820-talet" och är. Som framgår av bilden av mycket enkelt utförande. Pollettpräglingskonsten utvecklades dock och när Skogens Kol AB, Kilafors beställde sina polletter 1877 för inköp av trökol, fick de ett mer avancerat utseende. (bild 2) Först beställdes ett antal runda polletter i mässing med texten "SKOGEN" upptill och "TUNNOR" nedtill. Man stansade sedan själva antalet i centrum, från 1 och uppåt. Det heter således "1 TUNNOR". Samma sak upprepades när man senare beställde polletter med måttet "LÄSTER".

Kilafors Bruks egna båtar, Christian och Rettig, som trafikerade Bergviken, använde förmodligen också polletter för passagerarna, men jag har inget belägg för detta.

Söderhamnsdistriktet hade många passagerarbåtar och den första var "Carro", som var en s.k. vevslup framvevad med skovelhjul av dalkullor. Året var 1851. I Stockholm fanns redan tidigare s.k. kullbåtar, som från början var vanliga roddbåtar, vilka efterträddes av vevslupar. Att det var just dalkullor kom sig av att många flickor i Dalarna var jordägare. De hade vid arvskiften tilldelats en jordbit och med intyg från hemsocknen kunde de röra sig fritt i landet och söka arbete. Utan sådant intyg blev man på den tiden betraktad som lösdrivare och förpassades till hemsocknen av myndigheterna.

Det berättas att kullorna kom vandrande vid islossningen och återvände till Dalarna vid isläggningen, då båtarna togs upp på land.

Efter vevsluparna kom ångdrivna båtar och då behövdes ej kullorna, åtminstone ej att veva skovelhjul. Några blev pollettförsäljare i speciella kiosker i Stockholm.

Jag har polletter från elva Söderhamnsbåtar och det vore underligt, om ej Kilaforsbåtarna också använde polletter. Kanske någon av läsarna har svaret?

Text och foto: Runo Lindblom

Källor:

Beskrifning öfver svenska polletter, August Wilhelm Stiernstedt, 1872.

Svenska Numismatiska Föreningens meddelanden nr IV 1877 och nr. XII 1890.

Hälsingerunor 1975.

Förklaringar:

Numismatik är "läran om betalningsmedel" (mynt, polletter och sedlar).

R. står för "raritetsgrad" och 6 för "ett exemplar känt".

C.J. Nordström var vinhandlare och myntsamlare i Gävle.

Jungfru = 8.2 cl

Kanna = 2,6 liter

Tunna = 165 liter

Läst = 20 hl (1kolstig)

Anders Andersson och Arvid Jonsson.
Foto: Troligen Hjalmar Andersson

Sista milan vid Stalberg

Min barndom i Sörgården ligger nu många årtionden bakåt i tiden men vissa minnesbilder finns kvar. Från Sörgården hade man bra utsikt över Bofarasjön. Jag har en klar minnesbild av kolstigar som vintertid kördes i långa rader över den snötäckta sjön. Träkolen var lätta, varje häst kunde dra två eller flera stigar, det kunde bli imponerande långa "radband" som sakta drog fram över isen. De dök fram vid Sandsveds-sidan och lämnade sjön vid Löten. De svarta träkolerna var på 30-talet fortfarande efterlängtade energikällor vid landets masugnar. Vid Kilafors station fanns långa bryggor längs ett spår. Där kördes kolstigarerna upp och kolen tömdes ner i specialvagnar för vidare transport till järnbruken.

Det kom en tid då jag själv fick tillfälle att aktivt delta i milkolarepoken. Jag tror det var 1934 som jag var med i arbetet med Sörgårds mila vid Stalberg som ligger en knapp kilometer öster om Gammelbodarna. Vid denna tidpunkt fanns det på Sörgårds skogskifte ett område med lågproduktiv sumpskog sydväst om Stalbergs branta sydsluttning. Där tyckte min far att det fanns lämplig kolved till en mila. Arvid Larsson, som ofta hjälpte till i Sörgården, var kunnig kolare och kunde bygga koja. Det var ingen brist på kunnande. Det var bara att sätta igång.

Arvid och Ernst Jonsson, den senare dräng i Sörgården, högg kolved som lades upp i res. Båda karlarna var dessutom duktiga hantverkare. Under Arvids ledning ordnades kolbotten och byggdes kolarkoja. Jag var med far dit på en inspektion och vi var båda imponerade av Arvids fina kojbygge.

På senhösten kom Hjalmar och jag dit med hästar och släpkärlar och körde fram veden till kolbotten. Hästarna hade inget stall vid milan. De måste hem till stallvärmerna varje natt. Det blev korta dagar med vedsläpningen trots att våra dagar blev långa. Det var mörkt när vi åkte tidigt på mornarna och det mörknade när vi körde hem. Det tog ett par veckor innan all veden var framsläpad till kolbotten. Arvid och Ernst byggde upp resmila på bästa sätt. Arvid hade mångårig erfarenhet och med tillämpning av alla kända finesser blev det säkert en perfekt mila. Vad jag minns bäst är hur mysigt det var vid lunchrasten inne i kojorna. Där fanns en värmande brasa som torkade kläderna när det var blötväder och den gjorde det möjligt att värma maten. Medan vi gonade oss inne i kojorna fick hästarna välförtjänt rast och kunde mumsa på havre och hö utanför kojorna. Hästarna var oumbärliga i arbetet. Det var nödvändigt att de behandlades vänligt och väl.

Träkolning är en form av torrdestillation. Milan måste vara tät. När all ved var upprest risades och stybbades den noggrant. Det fick inte bli några tjuvdrag för då kunde milan brinna upp. Det var förstås Arvid som hade hela ansvaret med att få fart på - och underhålla processen.

Han skötte det hela med förväntad bravur. Efter drygt två veckor var milan kolad och den släcktes genom att alla programenliga små draghål tätades. Sedan milan svalnat några dagar var det dags att riva den.

När kolet var helt nedsvalat var det dags för Hjalmar och mej att med häst och kolstigar sköta transporten till järnvägen.

Anders och Arvid i Kolarkojan.

Vi hade en stor och en liten stig efter varje häst. Till hjälp vid lastningen hade vi kolharkor och lastkorgar. Det var lång väg att köra, vi hann bara en forä varje dag. Det gick till på så sätt att vi körde tidigt upp till milan och lastade. På nervägen rastade vi vid vår fäbodstuga i Rönninga. Där gjorde vi upp en brasa och åt en snabblunch. För att göra vägen kortare körde vi sedan vintervägen över Ängarna, över Bofarasjön och sedan landsvägen ned till Kilafors. Sedan vi kört upp på bryggan och tippat ur lasten fick hästarna, på alla hästars vis, extra bråttom hem till stallet.

De milor som finns numer är få och kan betecknas som turistmilor. Träkol finns det dock fortfarande stort behov av. Vi har många år bott i Latinamerika och Afrika och sett de primitiva kolugnar som producerar kol i skogrika områden. När vi bodde på Dag Hammarskjölds gata i Ndola hade vi en tjänare som på fritiden, en kort tid, drev träkolsaffär. Han köpte av en som hade kolugn och sålde till sina grannar i en förort. Bland världens alltför många fattiga finns det säkert ännu många miljoner som värmer sin föda med hjälp av träkol.

Sven Aspeby

PS. Min brorson Gunnar i Sörgården, har berättat att kolbotten vid Stalberg finns kvar och invid kan man se ruinen av Arvids fina koja.

Barnstol från Hå by gammelbodarne

Under stolsitsen står följande psalmvers skriven:

*Nu är en dag framskriden
Och natt tillstundar visst;
Från oss är solen skriden
Blif när oss Jesu Christ!
Förlän en stadig tro,
och städse oss bevara
Att vi må utan fara
Gå till vår nattero*

Psalm nr 439 i 1819 års Svenska Psalm-bok

Nr 187 i 1986 års version

Under stolen står det också ”jag och stolarna är lika gamla”, vilket måste betyda att det finns eller har funnits en till. Vem som skrivit psalmversen och ålderskommentaren är omöjligt att utröna, men stolen är tidstypisk för 1820-talet.

Hå by gammelbodarne är det gamla namnet på den fäbodallmänning som ligger söder om Västansjö efter Rötjärnsbäcken och som numera ägs av Knisselbo- och Bofarabönder. Tidigare hade Knisselbo- och Bofarabönderna sina fäbodar vid Östergällsjön och Hå-böndernas låg här söder om Västansjö. År 1839 bytte byarna fäbodar.

Sonja Larsson

Utvandrare från Hanebo till Bishop Hill

Den 21 december 1808 föddes i Landsberga by i Biskopskulla församling i Uppland, Erik Jansson. Föräldrar var Jan Matsson och hans hustru Sara Eriksdotter. I Torstuna, dit familjen flyttat 1820, kom Erik som tidigt visat religiöst intresse i kontakt med läsarverksamhet och deltog flitigt i mötena, han predikade också själv ibland.

1843 begav sig Erik Jansson till Hälsingland för att sälja ve-temjöl och kom i kontakt med läsarverksamheten i landskapet och med de två inflytelserika bröderna Olof och Jonas Olsson i Söderala. Med deras hjälp kunde han samla folk till sina predikningar. Hans verksamhet sågs dock ej med blida ögon av statskyrkan. Han försökte tydligen inte förbättra relationerna, utan samlade till bokbål och brände kyrklig litteratur och sånger vilket försvårade läget. I Delsbo dömdes han till fängelse men lyckades med hjälp av anhängare fly under transporten till Gävle. "Erikjansarna" utsattes för förföljelser och tanken att emigrera till USA växte sig stark.

1845 skickades Olof Olsson till Amerika för att söka efter lämplig mark för bosättningen.

År 1846 skedde flytten över Atlanten. Det var en flotta på tioalet båtar med dryga 1000-talet passagerare som lämnade Sverige, de flesta kom från Alfta och Söderala.

Hanebobor kom också att flytta till Bishop Hill som platsen för bosättningen kom att heta efter Erik Janssons hemsocken Biskopskulla. I första skedet dock endast i Hanebo födde Carl Gustaf Blombergsson som i sitt tryckeri i Ina tryckt skrifter och sånger åt Erikjansarna och därför var jagad av den svenska rättsvisan. Blombergsson kom att bli den förste postmästaren i Bishop Hill. Lönen för första årets tjänst som postmästare var 3,49 dollar. Han var också utsedd att redovisa de vägtullar som upptogs i området. Hans familj, hustrun Sofia Magdalena Frisk och fyra barn, omkom då den båt de reste med, skonerten Betty Catharina, förliste vid Newfoundland med 60-talet emigranter. Se Hanebo Jul 2007. 1848 gifte Blombergsson om sig med Emma Matilda Englund från Gävle och fick med henne ett barn. Vigseln förrättades av Erik Jansson.

För att stärka kolonins ekonomi begav sig Blombergsson och Jonas Olsson tillsammans med sju andra till Kalifornien och guldfälten där. Blombergsson insjuknade och dog i Hangtown Kalifornien där han också begravdes.

Blombergssons syster Lovisa Ulrika och hennes make kapten Carl Hård af Segerstad, född i Sibö 1787, utvandrade till Amerika 1847. Tanken var att ansluta till Erikjansarna och bosätta sig i Bishop Hill, men man bröt med Jansoniterna och bosatte sig i Victoria Illinois inte långt från Bishop Hill. Lovisa Ulrika lämnade dock maken och anslöt sig till Erikjansarna i Bishop Hill. När hennes bror och en annan person från Bishop Hill kom för att hämta hennes tillhörigheter från Carl arresterades de båda. De dömdes att sätta borgen vilket de också gjorde. Detta och annat får vi veta genom ett brev från kapten Hård vilket publicerades i tidningen Helsi den 28 juli 1848. Han skriver: "Man bedriver hantverk och sälja, samla penningar. De tillverkar till och med brännvin. Morgon och afton är det bön och på söndagarna högmässa då de även sälja brännvin." Han berättar också lite om livet i Bishop Hill. "Man bodde i jordkulor tillsammans 20-30 personer" Han avslutar brevet på detta sätt "Hälsa alla som äro dåraktiga nog att vilja fara hit och bed dem att de förbliva hemma i sitt fädernesland"

1849 anslöt nästa i Hanebo födda emigrant till kolonin, Margta

Jonsdotter född i Larsbo 1817. Hon utvandrade från Åmot tillsammans med maken Jonas Lindbäck. De lämnade Gävle den 5 augusti 1849 med briggen Pehr och ankom New York 10 oktober samma år. Margta dog tydligen snart efter ankomsten till Bishop Hill enär Lindbäck 1851 gifte sig med en änka Anna Danilsdotter.

Den 13 maj 1850 skjöts Erik Jansson till döds av John Root utvandrad från Stockholm och gift med Janssons kusin Charlotta Lovisa Jansson från Österunda i Uppland.

År 1850 var också det stora året för utvandring till Bishop Hill från Hanebo. Inte mindre än 12 personer från Kyrkbyn, Löten och Hårga lämnade Sverige för kolonin på prärien. Det var skräd-daren Karl Hedlund från Kyrkbyn och hustrun Anna Olsdotter född i Djupa och barnen Karl, Per och Anna. Utresan skedde från Gävle. Enligt databanken Bishop Hill (II) Colonists and Descendants (Grundare och Anhöriga) dog Carl redan samma år. Sonen Per gifte sig 1867 med Anna Andersdotter från Nora församling i Västmanland. Paret bosatte sig i Galva Illinois, inte långt från Bishop Hill, där Per, enligt nämnda databank, bodde då han dog 1895. Han ägde 115 acres (1 acre = 4047 m²). Han var kristen men tillhörde inte någon kyrka ej heller något politiskt parti. Dottern Anna gifte sig 1864 med Erik Nyström från Söderala. Hon dog i Bishop Hill 1939 nästan 100 år gammal.

Från Löten emigrerade Lars Carlsson och Anna Greta Ahrbom

Eric Janssons gravsten i Bishop Hill.
Foto: Cheryl Dowell, Bishop Hill.

med barnen Mikael, Anna och Lars. Utresan skedde från Gävle. Familjen fanns 1852 i Victoria II. Inte så långt från Bishop Hill men flyttade till Walnut Grove även den orten i närheten av Bishop Hill. Enligt Svensk Amerikanska Tribunen dog Anna Greta 1903 i Altona i grannskapet till Bishop Hill. Hon blev 83 år gammal.

Anna Gretas far Mikael Ahrbom begav sig även han till Amerika och Bishop Hill och lämnade hustrun kvar i Löten. Hon flyttade då till Norrbyn och sin dotter Carin Ahrbom som var gift med garvaren Carl Schönning. Mikael s vistelse i Amerika blev inte lång. Han återvände 1852 till Hanebo och förenades med hustrun. Dottern Carin och hennes familj utvandrade till USA 1870.

Brita Jonsdotter piga i Hårga, född i Norrfly 1827, utvandrade även hon 1850. 1851 gifte hos sig med farmaren John Johnsson från Mo i Västernorrlands län. Han var äldre än Brita och hade varit gift tidigare. Han hade sex barn i det äktenskapet alla födda i Sverige. Hustrun och fem av barnen dog under överresan. Han kallades "Big John" och "John the Giant Johnsson". Familjen tillhörde Adventistkyrkan i Bishop Hill. En av parets döttrar gifte sig med Jonas Berggren från Mo i Hälsingland. De får Tvillingarna Alfhild och Alva. Mormor Brita hade tydligen stor påverkan på flickorna eftersom de talade en typisk hanebodialekt. Ett samtal med tvillingarna finns inspelat och uppteckningar utförda av Dialekt- och ortnamnsarkivet i Uppsala. Se Hanebo Jul 1999. Brita Jönsdotter avled den 10 april 1903 i Weller Township Henry Co Illinois, i Bishop Hills närområde.

1878 alltså sedan kolonin upplösts och de gemensamma tillgångarna fördelats skedde nästa utflyttning från Hanebo till Bishop Hill. Det var landbonden Per Jonsson från Knisselbo och hans hustru Ingrid Hansdotter som tillsammans med sonen Jonas Jonsson begav sig till USA och Bishop Hill. Samtidigt reste också bonddottern Karin Persdotter från Bofara med samma mål. I en passagerarlista finns angivet att Ingegerd 52 år, John 25 år och Olof Giljam 15 år är födda i Hanebo och att de har Bishop Hill som mål för resan. Dessa uppgifter har inte kunnat bekräftas men i utflyttningslängden för Mo socken finns en notering om att Olof Giljam utvandrar till USA 1878. Det finns också uppgifter om att de tre Giljams hade sällskap på resan med resenärerna från Knisselbo och Karin Persdotter från Bofara varför en missuppfattning om födelseplats kan ha uppstått. Det finns också en uppgift om att när Olof Giljam skall gifta sig dör bruden och kommer att begravas i sin brudklänning. De tre från Knisselbo återvänder till Hanebo 1887. 1880 emigrerar drängen Erik Sundkvist från Kyrkbyn till Bishop Hill dock bara för en kortare tid, han är åter i Hanebo 1894. Kristina Eriksdotter från Acktjära emigrerar 1887 tillsammans med sin ettåriga dotter.

Naturligtvis kan fler hanebobor ha hamnat i Bishop Hill men de som här har nämnts har angett Bishop Hill som destination. För många av de drygt 1000 personer som emigrerade till USA 1843 – 1920 är destinationen endast angiven som Amerika eller norra Amerika.

Erland Ericsson

Födelsestenen i Biskpskulla i Uppland.
Foto: Erland Ericsson

Innegården i Bofara

har genom testamente tillfallit Hanebo Hembygdsförening

Bonden Mikael Larsson med hustrun Anna Jonsdotter syns i mitten av bilden. Till vänster ser vi döttrarna Anna, Ella och Brita Wilhelmina. Till höger om föräldrarna ses yngste sonen Olof följt av sina äldre bröder Jonas och Lars. Bilden är troligen tagen 1890-1892. Fotograf okänd.

Gården är ett s.k. stamhemman. En karta från 1654 visar att byn, som på den tiden kallades Mellanbyn, bestod av tre gårdar där Innegårn låg i mitten och Bortigårn längst bort (från Löten räknat).

År 1687 övertog bonden Erik Hansson i Innegårn ett ödehemman. Han hade ansökt om att få lägga det och sitt eget hemman "under samma rök" som formuleringen lyder. Kanske var det den främre av gårdarna i den ursprungliga byn som förfallit och stod obebodd.

Den här delen av Bofara består även idag av tre gårdar, men nu kommer man först till Innegårn, Bortigårn ligger i mitten och Pell-Pers längst bort. Ett äldre namn på denna fastighet är Oppibackens, och den flyttades i början av 1800-talet till den plats där den nu ligger.

Anton Hansson (född 1881 och med rötter i Innegårn) samt den några år äldre Anders Andersson från Sörgårn i Västansjö forskade i Innegårns historia och har samlat en mängd gamla handlingar som finns bevarade.

Erik Hansson som nämns ovan, är den förste kände bonde

man stöter på i dokumenten. Gården gick troligen i arv i den släkten fram till 1881.

Bonden Jonas Hansson, som då ägde Innegårn, sålde hemmanet och emigrerade till Amerika tillsammans med hustru nummer två och nio av de tio barnen. Det elfte var på väg.

Innegårn köptes nu av Mickel Larsson som brukade den de följande tjugo åren. Mellan 1901 och 1933 ägdes och beboddes fastigheten av Lars Olsson och Anna, född Vilund.

År 1933 sålde Lars Olsson gården till Olof Einar Olsson (född 1896 och bördig från Västergårn i Löten) och hans hustru Klara (hon var född

1902 och kom från Skölds i Västberge). Paret hade en femårig dotter, Anna-Greta, och i slutet av oktober 1933 föddes sonen Sven-Olof.

Olof E Olsson avled 1969 och året därpå övertog Sven-Olof hemmanet. Mor Klara bodde kvar på gården fram till sin död 1984. I slutet av 1990-talet sålde Sven-Olof den sedan många år

Fastigheten består av en mangårdsbyggnad från 1800-talet, en bryggstuga, troligen 1700-tal, en ladugård bestående av en äldre och en nyare del samt ett litet, gammalt stall som numera tjänar som vedbod. Tomtarealen är 3896 kvadratmeter och den skog som hör till gården är på 52 hektar.

utarrenderade åkermarken till närmaste grannen. Och i ett testamente från 2001 bestämmer han att fastigheten med tillhörande skogskifte ska tillfalla Hanebo Hembygdsförening.

Alla hade väl trott och hoppats att Sven-Olof skulle få leva längre än sina 73 år, men i januari 2007 gick han bort efter en

kort tids sjukdom.

Hanebo Hembygdsförening har nu enligt hans önskan tillträtt Innegårn.

Sonja Larsson

*Innegården i Bofara
Foto: Sven-Olle Olsson*

Hembygdsföreningen ägare till Innegården i Bofara

Efter många turer och olika diskussioner har nu äntligen Hembygdsföreningen erhållit lagfart på Bofara 6:8 och 6:31. enligt testamentet finns det vissa förbehåll med ägandet men i princip kan vi disponera fastigheten enligt våra egna önskemål.

Vår planering när det gäller bostadshuset är att vi iordningställer nedre våningen till bostad för uthyrning. På

övre våningen skall Sven-Olles fantastiska studio bibehållas intakt och övriga 2 rum kunna användas som Hembygdsföreningens Kansli och möteslokal.

En viktig första uppgift blir att ordna ett mer kostnadseffektivt uppvärmningssystem.

Verksamheten måste särredovisas från Hembygdsföreningen i övrigt och bör administreras av en särskild styrgrupp.

Ivar Svédén, ordförande

*Per Molin, LRF konsult och Ivar Svédén när
nycklarna överlämnas. Foto Ulla Brolin*

Valkvist-åkern

Somliga namn som man hörde i sin barndom fastnade i minnet och gör sig påmindra på äldre dar. För mig är Valkvist-åkern ett sådant. Syskonen Hilda och Lars Norin från Vallstugubäcken brukade åkern så sent som i slutet av 1950-talet. Deras far, också han med namnet Lars Norin, tilldelades år 1880 marken som soldatjord.

På "Ekonomisk karta över Sverige 14 G 67" från 1986 kan jag peka ut åkerlappen. Den ligger efter vägen mellan Sandsveden och Vallstugubäcken och skjuter ut som en blindtarm från ett skogskifte tillhörande Lötén 3:3. Färgen är ljusgrön, det betyder att det växer ungskog där.

Den gamla snehagen har vuxit fast i granen. Bakom hagen ligger den igenvuxna Valkvist-åkern. Foto: Olle Andersson

Under årens lopp har jag av och till undrat vem Valkvist var. Hanna Nyström, som i början av 1900-talet växte upp i Norells-Annas, den stuga som ligger på höger sida om vägen strax före Vallstugubäcken, mindes att någon berättat att Valkvistens stuga legat en bit in i skogen i närheten av hennes barndomshem.

Jag tar fram Födda- och Vigdapärmarna som Hanebo Hembygdsförening har givit ut och börjar bläddra. I Vigdapärmen läser jag att den 5 november 1820 gifte sig soldatdottern Kerstin Jansdotter (född 1782) från Lötén med den fjorton år yngre volontären Per Valkvist från Stockholm. Giftoman var brudens far, avskedade soldaten Johan Fröjd. En notering om Per Valkvist lyder "vid kongl. arméns flottas Stockholms eskader sjö artilleri regemente".

Sedan hittar jag en mästervän Johan Wahlkvist från Bollnäs som 1842 gifte sig med en piga från Belse. "Annefors" står det noterat vid hans namn, så jag tror inte att han är rätt man. Det lutar mer åt att volontären från Stockholm är den jag söker. Hans fru var ju från Lötén och Valkvist-åkern ligger i den byn. Det stärker min teori, tycker jag.

I Föddapärmen stöter jag även på en piga som heter Valkvist. Hon var från Bofara och hette Brita i förnamn. Fadrdarna till hennes yngsta barn kom från Fantsjön och Hällbo, så det är föga troligt att hon bodde i Vallstugubäcken.

Jag funderar vidare. Finns det ättlingar till "min" Valkvist kvar

i Hanebo, och kan jag i så fall spåra dem i pärmarna? Jag ser att Per Valkvist och Kerstin Jansdotter fick tre döttrar, Greta Stina (född 1822), Anna (född 1824) och Marta (född 1831). Kerstin var fyrtio år när hon fick första dottern och fyrtionio när den yngsta föddes. När jag tar husförhörslängderna till hjälp upptäcker jag att Kerstin Jansdotter Fröjd redan 1817 fick en son som döptes till Jan. Jag hittar honom i Födda-pärmen med kommentaren "fader okänd".

Jag fortsätter att studera husförhörslängderna och ser att mellan åren 1840 och 1842 tjänade äldsta dottern Greta Stina piga i Lötén. Därefter gav hon sig iväg till Enånger. Mellandottern Anna kom tidigt iväg till rättaren Joseph Ersson vid Kilafors Bruk, också hon som piga. Nu var det bara den nioåriga Marta som bodde hemma med föräldrarna.

Men så får jag syn på en Brita Jonsdotter från Segersta, hon och hennes barn verkar också räknas till familjen. Fru Valkvist var vid det här laget 58 år. Kunde det vara så att hon inte orkade med hushållet ensam nu när de äldre flickorna lämnat hemmet? Tog Brita tjänst som hushållerska hos Valkvistens? Var det ett sätt för henne att försörja sig och sina småtingar?

Det dyker upp många frågor när man sitter så här, frågor som man aldrig får svar på.

År 1849 flyttade Valkvists yngsta dotter Marta (hon var då 18 år) till en gård i Bofara, förmodligen som piga. Två år senare bar det av till Bollnäs och där tappar jag henne.

Äldsta dottern Greta Stina återvände hem 1851. Då var inte Brita Jonsdotter från Segersta och hennes barn kvar i stugan. Det ser ut som att Greta Stina stannade i hemmet tillsammans med föräldrarna under deras återstående livstid.

Nu återgår jag till Vigda-pärmen, bläddrar och ser att Anna, mellandottern, hon som tjänade piga i Kilafors, gifte sig med rättaren Karl Abel Berggren år 1856. Det anges att brudens mor, som nu hunnit bli 74 år, meddelades skriftligen. Betyder det att fadern, Per Valkvist, var död vid det här laget? Här drar jag fel slutsats, för när jag går tillbaka till husförhörslängderna ser jag att han levde fram till 1871. Dödsorsaken anges vara andtäppa. Hustrun Kerstin Jansdotter hade avlidit av ålderdom år 1865.

Efter föräldrarnas död var Greta Stina inte ensam i stugan, här bodde en inhysing vid namn Lars Larsson Skum. Han ser ut att ha ett suspekt förflutet, var dömd för stöld. År 1873, när Greta Stina var 51 år, gifte hon sig med denne Lars Larsson, som nu benämns skomakare. Äktenskapet blev inte långvarigt. Drygt ett år senare dog Greta Stina på Söderhamns lasarett i något som jag utläser som paratyfoidfieber.

Jag går tillbaka till Anna, hon som gifte sig med rättaren K.A. Berggren. De fick barnen Sara Katarina (1858), Klara Kristina (1863) och Lars Abel (1869).

Jag letar vidare i pärmarna, men den enda jag kan följa är Sara Katarina som 1878 gifte sig med maskinist Erik Magnus Lindfors från Hallen, en man av kopparslagarsläkt.

Sedan hittar jag en notering från 1882. Den gäller Sara Katarinas far, Per Valkvists svärson, f.d. rättaren K. A. Berggren. Vid 59 års ålder gifte han om sig med smedänkan Brita Maria Jönsdotter från Kilafors.

Vid det laget hade soldaten Lars Norin börjat bruka Valkvist-åkern.

Sonja Larsson

Skogsarbete i Fågelsjö

Vintern 1910-11 vistades skogsarbetarna på denna bild i Fågelsjö i Orsa Finnmark. Det var huggare och körare från Hanebo och Norrala i ett kojlag som radade upp sig framför kameran inne i de stora skogarna.

Kameran hölls av en i laget – Anton eller Alfred Larsson från Spårnäs i Hanebo. Kojan av liggande timmer syns bakom manarna, där märks också en aning av röken och värmediset från eldstadens utsläpp.

Det var tre hästar och för deras räkning nödvändiga huggare och körare, som kojans rymde.

Närmast från vänster är det två norralabor, vilka är helt obekanta för ägaren av kortet, Algot Karlsson i Kilafors. Den tredje i ordningen är Karl-Ols Arvid Karlsson, Kilafors och på hästen

en norralabo. Nästa person är Karl-Ols Hjalmar Karlsson, Kilafors och sedan tre norralabor, tyvärr obekanta. Den som håller i den mittersta hästens huvudlag är Albin Nilsson, Kilafors. Näste man är hästägaren Gustav Nilsson, Kilafors och längst till höger faktor Hedström, Kilafors bruk.

I bakgrunden återfinns ett par kyrkbybor, bröderna Arvid och Nils Andersson, kallade Ängs pojkarna. Hästen i mitten heter Gammel-Björn.

Artikeln var införd i Söderhamns Kuriren den 10 juli 1974 under "Det var då det..."

Författare okänd

Gåvor till Hembygdsföreningen 2008

- Sex stycken kisthandtag från Fernstens i Tönsen har skänkts till föreningen av Ingegerd Astner i Alfta.
- Börje och Eva Holgersson har överlämnat bröderna Ivan och Sivert Månssons samlade bilder.
- En handgjord mortel av gjutjärn har skänkts av Hanna Jonsson
- Inga Åbrink i Bollnäs har skänkt tre tecknade porträtt av bröderna Edh.
- Torsten Eriksson i Västansjö har förärat hembygdsföreningen två stycken leksakstimmerkälkar, som hans far Helmer Eriksson har tillverkat under pojkåren.
- Två sjalar mm har skänkts av Ulla Forsman.
- Margareta Dahlberg, Hälla har skänkt två stycken premieobligationer.
- En hopfällbar vävstol, tillverkad på Edhs snickeri, har överlämnats av Rickard Strömberg.
- Harriet Sjöberg-Källström har skänkt en träskulptur skuren av Roland Kumlegård.
- Hanna Jonsson i Kilafors har skänkt en rullgrammofon.
- En kamera för glasplåtar med stativ och magnesiumblix som funnits i Lars-Anders i Lilltjära har skänkts av Gösta Johnsson i Västerås.
- Margit Sverkert har sänkt ett porträttalbum som funnits hos skraddare Blomkvist på Hälla.
- Majlis och Erland Eriksson har sänkt skolpyxa, bandkniv, strykmått, lin, Käckspinnrock med tillbehör, och en rotkorg.

Lilla Hälsingehambon
Foto: Håkan Larsson

Detta har hänt under året

Söndagen den 13 april inleddes verksamhetsåret med årsmöte i Församlingshemmet. Ove Strömbergs nybildade musikgrupp svarade för underhållningen till 70-talet medlemmar som kommit till mötet. Årsmötet antog bland annat nya reviderade stadgar. De gamla stadgarna var ett lappverk från föreningens bildande 1935. Efter årsmötesförhandlingarna serverades kaffe och mötet avslutades med en föreläsning om den skogsfinska kolonisationen av Fil Dr Maud Wedin.

Den 1 maj vandrade ett 20-tal morgonpigga upp till Hårgaberget för gökotta.

Vid friluftsgudstjänsten i Säfstorpet den 15 juni deltog ca 40 personer.

Sommarens aktiviteter under två veckor i juli startade söndagen den 6 juli med kyrkkaffe vid Hembygdsgården efter högmässan i Hanebo Kyrka.

Även Hantverksförsäljningen är nu öppen och där kunde besökarna beundra alla fina hantverksalster som dukats upp på bord och hyllor.

Tisdagen den 8 juli bjöd Hugo Westling och Britt-Mari Jansson på underhållning vid Säfstorpet. Det blev en "höjdarkväll"

med ca 250 mycket nöjda åhörare. Hugo säger att han trivs mycket bra på Säfstorpet och detta smittar naturligtvis av sig till publiken.

Våra traditionella programkvällar har blivit kända och lockar därför mycket publik. Nyckelharpsans kväll den 10 juli på hembygdsgården besöktes av ca 350 personer. Även vår andra traditionskväll – Veteranbilar den 16 juli lockade ca 170 besökande.

Vi har haft två musikkvällar med mycket bra artister; gruppen "Kvinnfolk" den 14 juli och Bengans Svinggång den 17 juli, de hade varit värda fler åhörare.

Hembygdsföreningen ingår i Alliansen Hälsingehambon som har arrangerat årets Hälsingehambo och Lillhambon. Hälsingehambon hade även i år lite otur med vädret på morgonen i Hårga. Vårt arrangemang med frukostservering där man kunde gå in i Hembygdsgården till en tänd brasa blev därför uppskattat. Totalt serverades ca 500 frukostportioner.

Tunnbrödsbakningen i fjol blev ju populärt och tisdagen den 15 juli bjöd vi in alla intresserade att vara med och baka alternativt att köpa färdigbakat bröd. Ett 50-tal kunde intyga att brödet smakade utmärkt.

Lördagen den 26 juli under "Bymelladagarna" hade vi Mu-

seilogen i Bofara öppen för visning. Ett hundratal besökande vandrade runt bland alla våra föremål på logen och beundrade Sven-Olles tekniska underverk i f.d. ladugården.

Vi bjöd in till årets tackfest vid Stenegård i Järvsö och med tanke på miljön och kostnaden för egna bilar hade vi ordnat en abonnerad buss. Vår egen busschaufför Margareta Nilsson hade både ordnat buss och dessutom körde hon själv ideellt. Det blev en trevlig utflykt med bra mat och mycket sevärt på Stenegård.

Vi har varit representerade vid Gästrik-Hälsinge Hembygdsförbunds årsmöte i Gävle den 17 maj och vid Hälsingekretsens årsmöte i Delsbo 30 augusti.

Byggnadskommittén har gjort två mycket värdefulla insatser i år förutom ordinarie skötsel och vård av våra anläggningar. I månadsskiftet maj – juni fraktade vi med hjälp av traktor och fyrhjuling upp virke till tornet på Hårgaberget. Samtliga golv på de fyra våningsplanen är nu utbytta, räcken och trappor har

bytts efter behov. Tornet är nu åter öppet och vi hälsar alla välkomna dit upp för att njuta av den fantastiska utsikten. Vi tackar Norlanderska Stiftelserna för bidraget med 15 000 kr. Det andra stora arbetet var en utvändigt renovering av Edhs snickeri. Vi kom överens om detta när Nyttjanderättsavtalet skrevs ifjol. Vi lyckades måla hela huset med hjälp av en sky-lift på 2-3 dagar. Därefter har övre våningen iordningställts med de inventarier som vi förvärvade. Ett antal visningar har förekommit och under linveckan hade vi visning för ett 70-tal personer.

Till sist vill jag å styrelsens vägnar tacka alla som på olika sätt bidragit till vår verksamhet och önska alla en GOD JUL och ETT GOTT NYTT ÅR!

IvarSvéden, ordförande

1. Musikkväll med Kvinnfolk från Ockelbo.

Foto: Håkan Larsson

2. Söndagen den 29 juni besökte bröderna Tage, Arne och Lennart Käck med familjer Hårga. De var värdar för tolv släktingar med guide från Amerika.

Foto: Ulla Brolin

3. Den vackra och välbesökta Nyckelharpskvällen.

Foto: Torvald Nikanorsson

Bli medlem i Hanebo Hembygdsförening

Om Du inte redan är medlem i föreningen men gärna skulle vilja bli det,
hälsar vi Dig välkommen

Medlemsavgiften är 80:- / år.
Sätt in valt belopp på plusgiro **28 19 91 - 0** eller bankgiro **5480 - 2947**
och uppge namn, adress och gärna telefonnummer.

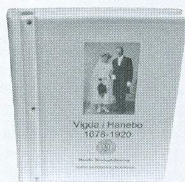
God Jul och Gott Nytt År

önskar följande företag

 <p>SKOGENS KOL AKTIEFÖRÄGAR AB KILAFORS Tel 0278-65 04 00 Växel</p>	 <p>ÅGDEDAG MOTOR-TRAIL HYR-KART ARENA KILAFORS Tel. 0278/65 00 83 - 070/365 02 74</p>	<p>KROSS ENTREPRENAD I KILAFORS AB 0278 / 65 23 00</p>
<p>Vårdshuset NORRLANDS- PORTEN</p> <p>0278-65 42 00</p>	<p>ELE EWALD LARSSONS EFTR. Box 44 • 823 00 KILAFORS</p>	<p>Hälsinge Stugor KILAFORS - 0278-65 06 15 www.halsingestugor.se</p>
<p>Handelsbanken Kilafors Tel 65 00 34, 65 10 80 kilafors@handelsbanken.se</p>	 <p>KILAFORS FÄRG FÄRG • VÄGG • GOLV • BILLACK • PARFYM 823 30 Kilafors, Tel. 0278-65 01 30, 65 02 50</p>	<p>Installationer • Reparationer • Underhåll Köp VITVAROR av oss så kör vi hem dem till Er och installerar dem Gratis!</p> <p>nel Industri- & Hemel Nilsson's El Göran Nilsson, Snickars 7040, 823 91 KILAFORS 0278-65 43 93 / 070-871 21 84. E-post: lilltjara@home.se</p>
<p>dina Dina Försäkringar SKYDD I BOLLNÄS Våra kontor I Bollnäs 0278 / 134 40 I Kilafors 0278 / 65 12 51 <i>Vi finns där du bor!</i></p>	<p>Oriental SPA Kroppsvårdsgården • 0278-65 04 31</p>	<p>Flinks Radio TV Tel 0278 - 65 01 78 KILAFORS Försäljning - Service</p>
<p>WATEK TEKNIK & AUTOMATION EL & AUTOMATIONSLÖSNINGAR Kilafors • Tel/fax 0278-65 11 32 • Mobil 070-651 10 42</p>	<p>HÄLSINGE EKONOMI AB Skolgatan 4, Kilafors. Tel/fax 0278-65 09 99 www.halsingeekonomi.se</p>	 <p>Tel 0278-65 71 04 Biltel 070-628 07 14</p>
 <p>Linblomman i Kilafors AB Polgatan 22, 823 30 KILAFORS Tel 0278-65 07 20</p>	<p>Kjell Nilssons Åkeri Hallen 0278-65 10 66</p>	 <p>Bil-Persson Sibo Kilafors Bilreparationer - däck Sibo Allé 2, 823 91 KILAFORS Tel 0278-65 07 05</p>
<p>Kilafors Begravningsbyrå Polgatan 22, 823 30 Kilafors Tel 0278-65 07 20</p>	 <p>KILAFORS Järn & Bygg Polgatan 31, Tel 0278-65 00 56 www.kilafors.nu/jarn.bygg</p>	<p>KILAFORS KRAB REVISION Gratis rådgivning in- för starta-egget eller aktieförägarbildning. Ring Ulf Torstensson, revisor SRS, 070-5783783</p>

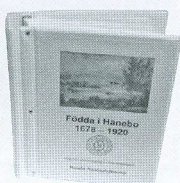

Material till försäljning

Vigda i Hanebo 1678-1920 innehåller material från kyrkans vigselböcker ordnade i lättöverskådliga tabeller.

Vigda-pärmen (323 sidor) kostar **180 kronor.**

Födda i Hanebo 1678-1920 är material från kyrkans födelseböcker och sammanställt på liknande sätt.

Födda-pärmen (435 sidor) kostar **400 kronor.**

Boken Två Hälsingesocknar av Nils C. Humble: **200 kronor.**

Hanebos knektar (två delar): **200 kronor.**

Historik över Sävtorpet: **50 kronor.**

Skrift: Säggen om Hårgadansen och Hårgalåten: **20 kronor.**

Dubbel-CD där Eric Jonsson sjunger femtiotalsklassiker, allt från Mjölharens Irene till Tenneseevals plus Adams julsång (totalt 51 melodier) för bara **180 kronor.**

Porto tillkommer.

Ring någon i styrelsen eller gå in på föreningens hemsida för beställning.

God Jul och Gott Nytt År

önskar följande företag

<p>Kilafors kläder Dam & Herr Kvalitets kläder Skolgatan 4 823 30 Kilafors 0278/65 02 66</p>	<p> tel 0278 - 65 10 18</p>	<p>KALLES VENTILATION & PLÅT AB Tel 0278 - 65 01 57 070 - 340 51 35</p>
<p> Monica & Carina Tel. 0278-65 10 70</p>	<p>Från era vänner i Lilla Kära</p>	<p>Sälls El & Mek Lennart Säll Gusbo 7150, 823 91 KILAFORS Tel 0278-65 40 11</p>
<p>L-G Söderqvist Åkeri AB Kilafors Tel 0278 - 65 04 14 Mobil 070 - 335 60 70</p> 	<p>det lönar sig... ICA marknad KILAFORS 0278-65 00 05</p>	<p>Café S3 0278-65 01 83</p>
<p>HALLDATA AB 0278-65 06 90, 070-326 21 10 Fax 0278-65 13 22 e-post: lars@halldata.se hemsida: www.halldata.se</p>	<p>Du är alltid välkommen till KONSUM KILAFORS Öppet alla dagar till kl. 19.00 Tel. 0278-65 01 28</p>	<p>Pickos Truckservice AB Tel 070-674 67 60</p>
<p>Hambo GRILLEN GRILL & PIZZERIA Grillen 0278-65 00 00 • Kiosken 0278-65 05 97</p> 	<p>Nyboms bil och motor 823 21 Kilafors, 0278-65 07 50</p> 	<p>HEDBERGS SKOGS-TRANSPORT Tommy 0278-65 41 08 Per 0278-65 41 64 Vi använder miljövänliga maskiner</p>
<p>Sten & Kakel Kilafors 0278-65 11 41</p>	<p> EL & GRIS KILAFORS ELEKTRISKA 0278-650 572 070-624 37 59</p>	<p>marenordic Box 54, 823 22 KILAFORS TEL 0278 - 65 14 40</p>
<p>Maskinfirma Bertil Jonssons AB Norrbyn Kilafors 0278-65 15 00 Försäljning av lantbruksmaskiner, släpvagnar, gräsklippare, reservdelar samt egen verkstad.</p>	<p>Kilafors Herrgård Kilafors • Tel 0278 - 65 04 05</p>	<p> ÄLSINGE TAKSPÅN AB Tel: 0278-65 00 14 • Mob: 070-635 91 36</p>

NORLANDERS DONATIONSSIFTELSE

Rapport från Norlanderska donationssiftelsernas verksamhet

Detta är den artonde rapporten från Anna Norlander-Palmers och syskonen Norlanders donationssiftelser. Som vanligt handlar rapporten om vad som i stiftelserna har timat under perioden oktober 2007 till och med september år 2008.

Den 15 april 2008 beslutades om fördelning av 2007-års avkastning inom ramen för 1.267.000:-, vilka skulle fördelas mellan 52 ansökningar för bidrag till "Gamla och hjälpbehövande", stipendier och föreningar m fl.. 33 av de sökande beviljades bidrag. De som kom i åtnjutande av avkastningen blev bl a:

Studering

Antalet sökande var 28 stycken och styrelsen beslutade att nedan nämnda skulle tilldelas 6.000:- vardera till: Johan Bjurkvist, Kilafors, Patrik Hedlund, Kilafors, Lars Malm, Kilafors, Ida Dahlberg, Kilafors, Oskar Larsson, Kilafors, Kristina Arvidsson, Kilafors, Lina Åsberg, Kilafors, och Linus Åsberg, Kilafors, resestipendier om 7.000:- vardera till: Annelie Persson, Kilafors, Hannah Blom, Kilafors och Nathalie Svedlund, Kilafors,

16.000: vardera till: Tomas Söderqvist, Kilafors, Hannah Löfstrand, Kilafors, Kristoffer Holm, Kilafors, Roger Carlsson, Kilafors, Maths Hedberg, Kilafors, Susanne Persson, Kilafors, Patrik Johansson, Kilafors, Stina Söderqvist, Kilafors och Mélanie Platzgummer-Söderström, Kilafors.

Övriga

Antalet ansökningar från föreningar var 23 stycken, varav nedanstående bevilja-

des bidrag:

Kilafors kammarmusikförening, Nattvandrarerna, Kilafors, Kilafors Fotoklubb, Kilafors Ungdomsgård, Hanebo Framtid, Hällagården för underhållning, Kilafors Biografförening, Kilafors Teaterförening, Kilafors IF, Kilafors/Sejersta/Västansjö skolor, Lions Club Kilafors för kyrkokonserter, Sejersta Hästvänner, Alliansen för Hälsingehambon och Hanebo Hembygdsförening.

Under en helg i januari månad år 2005, stals belysningsarmaturerna vid tuppen intill Lövlundskolan. Bollnäs kommun som fått både tupp och belysning i gåva av stiftelserna underrättades omedelbart efter stölden. Tyvärr har kommunen ordnat belysningen så att den istället för att lysa på tuppen lyser rakt upp i himmelen, trots flertalet påpekanden till kommunen har ingen förändring skett. I skrivande stund (1 okt..2008) är tuppen höljd i dunkel. Vid sammanträde i augusti, beslutade styrelsen att åtgärda bristande belysning.

Den utsmyckning av skulptur/lekredskap som stiftelserna donerat till Kilafors skola har åter utsatts för meningslös vandalisering vilket är beklagligt. De små nyckelpigorna har tagits bort.

Vid aprilsammanträdet beslutade styrelsen att avsätta medel för utsmyckning av rondellen i korsningen riksväg 83 och Stationsgatan, som under 2008/2009 kommer att byggas av Bollnäs kommun i samverkan med vägverket. Hanebo Framtid har under året haft en enkät utlagd i ortens affärer, där Kilaforsborna har fått möjlighet att önska vilken utsmyckning rondellen

skall förses med. En överväldigande majoritet förespråkade en utsmyckning med Hårgasågnen som tema. Med ledning av enkätsvaren beslutade styrelsen att uppdraga åt konstnären Staffan Thelin, Hassela att lämna förslag på utsmyckningen. Thelin presenterade sitt förslag för styrelsen i augusti 2008, varvid styrelsen enhälligt gav i uppdrag åt Thelin att börja sitt arbete med utsmyckningen med en planerad invigning under våren 2009.

Enligt Kammarkollegiets engagemangsbesked per den 29-06-2007, var marknadsvärdet för stiftelsernas placerade medel ca.35 miljoner kronor. Eftersom merparten av medlen är placerade i räntepapper och aktier vet vi att marknadsvärdet kan variera mycket starkt och det har det gjort. Marknadsvärdet per halvårsskiftet 2008 hade sjunkit till ca. 26 miljoner kronor och sedan dess har den ekonomiska turbulensen urgröpt stiftelsernas marknadsvärde ytterligare. Trots detta fenomen, kommer stiftelserna förhoppningsvis att i likhet med tidigare år, ha möjlighet att sprida avkastningen till bla ungdomar och föreningar.

Stiftelserna har som en av sina stora ambitioner att utsmycka samhället på olika sätt både med konstverk för placering inomhus men också mer kostsamma konstverk utomhus.

**God Jul och Gott Nytt År
önskar**

*Sune Baggström
sekreterare i stiftelserna*

Hanebo Jul-redaktionen

*vill tacka för alla bidrag som inkommit till årets upplaga av tidningen.
Vi tar tacksamt emot artiklar, dikter, historier, foton eller vad ni har
liggande i era byrååldor, kära läsare.*

Fotot tillhör Georg Olsson

Kilafors station vid slutet av 1880-talet

Vi ser stinsen med familj posera framför byggnaden. Det är med all säkerhet Kilafors förste stins Carl Ernst Berggren med familj och guvernant som syns på bilden. Åldern på barnen säger oss att bilden är tagen sommaren 1888 eller 1889. Stationshuset som från början var rödfärgat har här målats om i ljusare färger. Den låga tillbyggnaden på södra gaveln fanns inte från början men har nybyggts..

Observera hästen som är bunden vid stocken och äter hö ur kärran i väntan på att husbonden skall komma tillbaka med tåget. Den stocken fanns kvar tills bilen blev vanlig i Hanebo, Det kommer att dröja ytterligare ca 15 år innan Järnvägshotellet och café- och bankhuset kommer att byggas. Bakom Järnvägshotellet byggdes det ett färdstall som allmänt kallades ladugården, där kunde hästarna stå skyddade för väder och vind.

Öppethållande 2009

Hembygdsgården i Hårga

5 juli - 19 juli, kl. 15.00 - 19.00

- 9 juli Nyckelharpanns kväll
- 13 juli Musikafton
- 14 juli Prova på dag
- 15 juli Veteranfordon

Sävs soldattorp i Acktjärna

Öppet för visning efter överenskommelse

- 14 juni Friluftsgudstjänst
- 7 juli Hugo Westling

Reservation för ändringar

Pris 60:-